

روان‌ستجی	۱۱
اندازه‌گیری	۱۱
آزمون	۱۲
ستجشن	۱۲
ارزشیابی و مقیاس‌ها	۱۳
طبقه‌بندی آزمون‌ها	۱۴
فرآیند ارزشیابی	۱۵
گام اول: در فرآیند ارزشیابی (توصیف از موضوع مورد ارزشیابی)	۱۵
گام دوم: در فرآیند ارزشیابی (بررسی هدف)	۱۵
هدف کلی	۱۶
تحلیل تکلیف	۱۶
اهداف جزئی	۱۶
گام سوم: در فرآیند ارزشیابی (تبديل اهداف جزئی به اهداف رفتاری)	۱۶
ویژگی‌های اهداف رفتاری	۱۶
طبقه‌بندی اهداف پرورشی	۱۷
طبقه‌بندی حیطه شناختی بلوم	۱۷
طبقه‌بندی حیطه شناختی کراتول و اندرسون	۱۹
طبقه‌بندی حیطه عاطفی کراتول	۲۲
طبقه‌بندی حیطه روانی - حرکتی دوه	۲۳

۲۳.....	گام چهارم: در فرآیند ارزشیابی (جدول هدف - محتوا)
۲۴.....	گام پنجم: در فرآیند ارزشیابی (تهیه و تنظیم و کنترل سوالات)
۲۵.....	طبقه‌بندی روش‌های تدوین سوال
۲۶.....	قواعد تهیه سوالات انشایی یا تشریحی
۲۷.....	قواعد تهیه سوال‌های صحیح - غلط
۲۷.....	قواعد تهیه سوال‌های چندگزینه‌ای
۲۸.....	گام ششم: در فرآیند ارزشیابی (اجرا و نمره‌گذاری)
۲۸.....	روش تصحیح آزمون‌های تشریحی
۲۹.....	روش‌های مورد استفاده برای کاهش خطای تصحیح
۳۰.....	روش تصحیح و نمره‌گذاری آزمون‌های عینی
۳۱.....	روش‌های تصحیح
۳۱.....	اجرا و نمره‌گذاری آزمون‌های عملکردی
۳۲.....	روش‌های سنجش مشاهده‌ای
۳۳.....	فنون سنجش هدف‌ها و رفتارهای عاطفی
۴۲.....	گام هفتم: در فرآیند ارزشیابی (تحلیل سوال)
۴۳.....	محاسبه درجه دشواری
۴۴.....	محاسبه ضریب تمیز
۴۵.....	رابطه بین ضریب تمیز و درجه دشواری
۴۶.....	تحلیل گزینه‌های انحرافی
۴۶.....	تحلیل سوال‌های آزمون‌های عملکردی و عاطفی
۴۷.....	روش لوب
۴۷.....	روش تحلیل عامل
۴۷.....	روش IRT
۴۹.....	سوالات ۵۰ درصد اول
۵۴.....	گام هشتم: در فرآیند ارزشیابی (شواهد پایابی)
۵۴.....	روش‌های تعیین پایابی
۵۵.....	روش پایابی مصححان
۵۵.....	روش بازارآزمایی
۵۵.....	معایب روش بازارآزمایی
۵۶.....	روش فرم‌های همارز
۵۶.....	معایب روش‌های همارز
۵۶.....	روش‌های همسانی درونی
۵۶.....	روش دو نیمه کردن
۵۷.....	روش ضریب آلفای کرونباخ
۵۸.....	روش کودر - ریچاردسون ۲۰ و ۲۱

روش تعیین پایابی در آزمون‌های ملاک - مرجع	۵۹
روش درصد توافق	۶۲
روش کاپا	۶۲
عوامل موثر در افزایش پایابی آزمون‌های ملاک مرجع	۶۳
عوامل موثر در افزایش پایابی آزمون‌های هنجار - مرجع	۶۳
گام نهم: در فرآیند ارزشیابی (شواهد روایی)	۶۳
تعریف روایی	۶۳
رابطه بین روایی و پایابی	۶۳
طبقه‌بندی روش‌های تعیین روایی	۶۴
روایی محتوایی	۶۴
روایی صوری	۶۵
روایی منطقی	۶۵
روایی ملاکی	۶۵
روایی سازه	۶۵
عوامل موثر بر روایی	۶۷
گام دهم: در فرآیند ارزشیابی (هنجارها و نیمه‌رخ‌ها)	۶۷
تبديل‌های خطی	۶۸
تبديل‌های غیرخطی	۷۰
سوالات ۵۰ درصد دوم	۷۲
پاسخنامه سوالات ۵۰ درصد اول	۷۷
پاسخنامه سوالات ۵۰ درصد دوم	۷۷

روان سنجی^۱

ساختار و کاربرد آزمون‌های روانی می‌باشد، همینطور به اندازه‌گیری‌های روانی نیز اطلاق می‌گردد. [۱] برای کمی کردن داده‌های پژوهش‌های روان شناختی و علوم تربیتی باید آنها را اندازه‌گیری کرد. و بطور کلی علم وابسته به بحث اندازه‌گیری می‌باشد. هرچه اندازه‌گیری دقیق‌تر باشد، اطلاعات علمی دقیق‌تر است.

اندازه‌گیری^۲

اندازه‌گیری عبارت است از نسبت دادن عدد به یک پدیده. نکته حائز توجه آن است که، به پدیده نمی‌توان عدد نسبت داد، بلکه به صفات هر پدیده می‌توان عدد نسبت داد. عنوان **مثال**: میز را نمی‌توان اندازه‌گیری کرد، بلکه صفات آن میز از جمله ارتفاع، طول، عرض، حجم و جزآن را می‌توان اندازه‌گیری کرد.

از سوی دیگر خود را نیز نمی‌توان نسبت داد بلکه ویژگی‌های اعداد را نسبت می‌دهیم. بنابراین می‌توان اندازه‌گیری را بدین صورت تعریف نمود؛ نسبت دادن ویژگی‌های عدد بر اساس قواعد به صفت هر پدیده، در این صورت، چون بر اساس قواعدی این فرآیند صورت گرفته است، می‌توان آن را تعمیم داد و نتایج یکسانی را با آزمون‌های استاندارد دیگر بدست آورد. [۲]

اعداد چهار ویژگی دارند:

۱) به جای اسم به کار می‌روند.

۲) بزرگی و کوچکی دارند (ترتیب دارند).

۳) فواصل مساوی دارند.

۴) قابل نسبت بستان می‌باشند.

بر اساس ویژگی‌های اعداد، مقیاس^۳ شکل می‌گیرد.

- اگر فقط از ویژگی اول اعداد استفاده کنیم؛ مقیاس اندازه‌گیری اسمی می‌باشد. این مقیاس برای طبقه‌بندی کردن به کار می‌رود. مثل شماره پلاک خودرو

- اگر از ویژگی‌های اول و دوم اعداد استفاده کنیم؛ مقیاس اندازه‌گیری رتبه‌ای (ترتیبی) می‌باشد. این مقیاس علاوه بر طبقه‌بندی کردن می‌تواند رتبه را نیز تبیین کند. مثل رتبه فرد در کنکور

- اگر از ویژگی‌های اول تا سوم اعداد استفاده کنیم؛ مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای می‌باشد. این مقیاس علاوه بر طبقه‌بندی و تعیین رتبه، فاصله اعداد را نیز نشان می‌دهد. مثل نمرات تمام آزمون‌های استاندارد، نگرش سنجها، امتحانات پیشرفت تحصیلی و جزآن

- اگر از تمام ویژگی‌های اعداد استفاده کنیم؛ مقیاس اندازه‌گیری نسبی می‌باشد. در این مقیاس صفر واقعی است؛ به عبارت دیگر، صفر معنی هیچ می‌دهد.

¹ Psychometry

² Measurment

³ Scale

نکته: نکته: در مقیاس فاصله‌ای صفر قراردادی است. مثل: صفر در آزمون زبان کنکور (در این حالت صفر به معنای هیچ نمی‌باشد).

نکته: در مقیاس‌های اسمی و ترتیبی اعداد را نمی‌توان باهم جمع، تفریق، ضرب و تقسیم کرد.

نکته: در مقیاس‌های فاصله‌ای و نسبی اعداد را می‌توان باهم جمع، تفریق، ضرب و تقسیم کرد.

آزمودن^۴

اندازه‌گیری با استفاده از یک ابزار استاندارد (آزمون)^۵ [۳]

فرق آزمودن و اندازه‌گیری: هر آزمودنی اندازه‌گیری است ولی هر اندازه‌گیری الزاماً آزمودن نیست، زیرا ممکن است ابزار اندازه‌گیری استاندارد نباشد. بنابراین اندازه‌گیری اعم از آزمودن است.

مثال: تست هوش آزمودن است و اندازه‌گیری نیز می‌باشد، اما امتحان ریاضی اندازه‌گیری است (چون ابزار غیر استاندارد است) ولی آزمودن نیست.

ارزیابی^۶ (سنجدش)

عبارت است از اندازه‌گیری به همراه سنجش کیفی صفت مورد اندازه‌گیری [۳] بنابراین فراتر از اندازه‌گیری است، زیرا اندازه‌گیری‌های کیفی را نیز به همراه دارد.

نکته: نکته: آزمودن وابسته به مجری اندازه‌گیری نیست.

نکته: نکته: ارزیابی از مجری ارزیابی اثر می‌پذیرد.

⁴ Testing

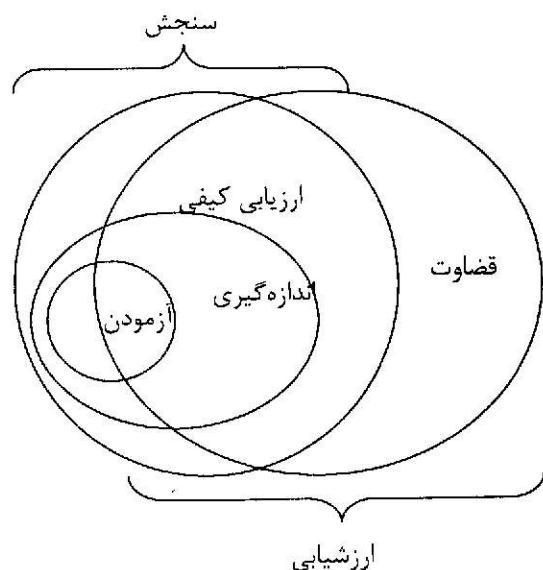
⁵ Test

⁶ Assesment

^۷ ارزشیابی

اندازه‌گیری به همراه قضاوت ارزشیاب است. قضاوت یعنی مقایسه با یک ملاک . بنابراین می‌توان روابط اندازه‌گیری، آزمودن، ارزیابی و ارزشیابی را به صورت شکل زیر نمایش داد.

شکل یک: روابط اندازه‌گیری، آزمودن، ارزیابی و ارزشیابی

⁷ Evaluation

طبقه بندی آزمون ها^۸

نکته: نکته: شباهت آزمون استعداد اختصاصی و پیشرفت تحصیلی: محتوا و هدف است.

نکته: نکته: تقاضت آزمون استعداد اختصاصی و پیشرفت تحصیلی: آزمون استعداد معطوف به آینده است و آزمون پیشرفت تحصیلی معطوف به یادگیری گذشته است.

آزمون‌ها را به دو حالت «هنچار مرجع» و «ملاک مرجع» نیز می‌توان تقسیم کرد: [۳]

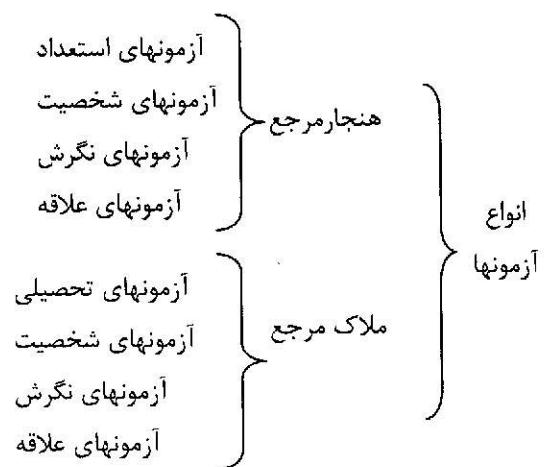
- **آزمون‌های ملاک مرجع**: بر اساس یک نمره معین، ملاک مطلق، یا معیار که توسط آزمون گرتعبیین می‌شود، بگوییم قبول یا رد. [۳]

- **آزمون‌های هنچار مرجع**: در مقایسه با یک جامعه و هنچار قضاوت شده در آن جامعه تصمیم بگیریم. [۳]

نکته: در ملاک مرجع مقایسه با یک ملاک است و در هنچار مرجع مقایسه با یک هنچار است.

⁸ این بخش کاملاً برگرفته از کتاب اندازه‌گیری، سنجش، و ارزشیابی آموزشی، دکتر علی اکبر سیف ۱۳۸۲ صفحه ۶۳ می‌باشد.

بنابراین می‌توان آزمون‌ها را بر اساس ملاک مرجع یا هنجار مرجع نیز طبقه بندی نمود:

فرآیند ارزشیابی

ارزشیابی در طی ده گام صورت می‌گیرد، که به قرار زیر است:

گام اول: توصیفی از موضوع مورد ارزشیابی

گام دوم: بررسی هدف

گام سوم: تبدیل اهداف جزئی به اهداف رفتاری برای آزمون پذیر شدن

گام چهارم: تهیه جدول مشخصات

گام پنجم: تهیه، ویرایش، و کنترل سوالات مربوطه

گام ششم: اجرا و نمره گذاری

گام هفتم: تحلیل سوال برای انتخاب سوالات مناسب و حذف سوالات نامربوط

گام هشتم: بررسی شواهد پایایی و بدست آوردن مقدار خطای اندازه‌گیری

گام نهم: به دست آوردن شواهد اعتبار

گام دهم: هنجاریابی

در ادامه به توضیح تفصیلی ده گام فوق می‌پردازیم:

گام اول

از موضوع مورد ارزشیابی توصیفی به عمل می‌آوریم شامل اینکه چه اهدافی باید مورد ارزشیابی واقع شوند، پیش نیازها کدام هستند، اهمیت اهداف چگونه است، نحوه اجرا چگونه باید باشد و جزآن.

گام دوم

بررسی هدف، در این مرحله ارزشیاب باید به بررسی هدف پردازد. هدفی که به ارزشیاب ارائه می‌گردد هدف کلی یا غایی است.

هدف کلی یا غایی

بیانی کلی است که قصد و منظور از ایجاد و اداره دوره آموزشی یک جامعه را نشان می‌دهد.^[۲] ولی با یک هدف غایی نمی‌توان کل ماجرا را تحلیل کرد، پس باید به اهداف جزئی‌تر تقسیم کرد تا بدین طریق آزمون پذیر شود و این کار را توسط روش تحلیل تکلیف انجام می‌دهند.

تحلیل تکلیف

برای آزمون سازی، منابع و پژوهش‌های مربوط به آن موضوع را مطالعه کرده و موانع و نکات مهم آن را مشخص می‌سازیم و بر این اساس هدف کلی را به هدف‌های جزئی‌تر تقسیم می‌کنیم و بدین صورت آزمون را طراحی می‌کنیم. نکته حائز توجه آن است اهداف جزئی را باید سلسله مراتب کنیم و اهداف پیش نیاز، پس نیاز و هم نیاز را مشخص نمائیم.
/هداف جزئی: اهدافی می‌باشند که مورد قضاوت و ارزشیابی ارزشیابان قرار می‌گیرد^[۳]

گام سوم

تبديل اهداف جزئی به اهداف رفتاری

در تبدیل اهداف جزئی به اهداف رفتاری به دو دسته ویژگی توجه می‌شود:

- (۱) باید به حیطه و سطح ارزشیابی مورد نظر در آن هدف جزئی توجه کنیم (به ویژه در آزمون‌های توانایی)
- (۲) باید ویژگی‌های هدف رفتاری را در هدف نویسی رعایت کنیم.

ویژگی‌های اهداف رفتاری به قرار زیر می‌باشند:

شرط (مجموعه امکانات و وسایلی که در اختیار پاسخگو می‌تواند قرار بگیرد یا نباید قرار بگیرد)

ملاک (خداکث درصد خطایی که آزمودنی مجاز است انجام دهد یا حداقل میزان صحت)

نکته: در آزمون‌های سرعت، ملاک زمان می‌باشد.

رفتاری بودن (مشخصاً یک عملکرد/ فعل قابل مشاهده و اندازه‌گیری را در هدف بگنجاند)^[۴]

مثال: دانش آموز باید بتواند مفاهیم کلیدی را بدون استفاده از کتاب به درستی تعریف کند.

الف: شرط است.

ب: ملاک است.

ج: رفتاری بودن است. (عملکرد است)

برای تعیین حیطه و سطح ارزشیابی هدف باید به طبقه بندی اهداف توجه کرد:

طبقه بندی بلوم از اهداف پرورشی

بلوم اهداف پرورشی را به سه حیطه کلی تقسیم کرده است. حیطه شناختی، حیطه عاطفی، حیطه روانی - حرکتی.

طبقه بندی بلوم از حیطه شناختی

- دانش

- فهمیدن

- کاربستن

- تجزیه و تحلیل

- ترکیب

- ارزشیابی

نکته: طبقه بندی بلوم به صورت سلسله مراتب است. یعنی فهمیدن پیش نیاز کاربستن و پس نیاز دانش است.

نکته: در سلسله مراتب اهداف جزئی علاوه بر سلسله مراتب اهداف مبتنی بر سازمان در س سایر مراتب آنها مبتنی بر طبقه بندی بلوم نیز توجه کرد.

سطح دانش به سه زیر سطح دانش، امور جزئی، دانش امور کلی و دانش روندی تقسیم می‌گردد. سطح دانش به معنی یادآوری است مثل آنکه دانش آموز بتواند معنی لغات را به درستی بگوید یا تشخیص دهد.

دانش امور جزئی به معنی یادآوری امور جزئی است مثل آنکه دانش آموز بدون کمک جدول ضرب را از حفظ بگوید.

دانش امور کلی یادآوری مطالب کلی تراست مثل آن که فرآگیر بدون کمک از کتاب یا جزوه تئوری اسکنیر را از حفظ بگوید.

دانش امور روندی به معنی یادآوری فرآیند است مثل آن که فرآگیر فرآیند تولید یک قطعه را بگوید یا بیان نماید که رودخانه دانوب از کجا سرچشمه می‌گیرد و به ترتیب از کدام کشورها یا شهرها گذشته، به کدام دریا می‌ریزد.

نکته: دانش همان حفظ کردن است.

سطح فهمیدن به سه زیر سطح ترجمه، تفسیر و برون یابی (استخراج) تقسیم می‌گردد.

سطح فهمیدن ابتدای یادگیری تلقی می‌گردد و به معنی هرگونه تغییر نسبت به یادآوری می‌باشد و از یادآوری و حفظ طوطی وار مطالب عمیق‌تر است.

ترجمه، اولین زیر سطح فهمیدن است و به معنی کمترین تغییر نسبت به یادآوری می‌باشد و همانگونه که از اسم آن پیداست، تغییر بیان است. مثل آن که فرآگیر معنی شعر را توضیح دهد (به شرط آن که معلم قبل از آن را نگفته باشد) یا یک فرمول آماری را با استفاده از اطلاعات یک مسئله جایگذاری نماید، یا به زبان خودش یک تئوری را خلاصه نماید، یا یک قطعه را از فارسی به انگلیسی ترجمه نماید.

تفسیر، دومین سطح فهمیدن است. به معنی ربط دادن به قانون علمی است و از طریق برقراری این ارتباط می‌توان یک پدیده را توضیح داد. به عنوان مثال؛ وقتی از فرآگیر می‌خواهیم قانون مویینگی را به طور خلاصه بیان نماید، در واقع، از او خواسته ایم در

سطح ترجمه توضیح دهد. وقتی از فرآگیر بخواهیم دلیل قانون موبینگی را بیان نماید، در واقع، از او خواسته ایم در سطح تفسیر توضیح دهد.

برون یابی (استخراج)، عمیق‌ترین سطح فهمیدن است. به معنی برون یابی یا درون یابی یک قانون یا اطلاع علمی است. برای مثال؛ وقتی از فرآگیر بخواهیم برای قانون موبینگی یک مثال بزنند، در واقع، از او خواسته ایم در سطح برون یابی توضیح دهد. یا مثال دیگر؛ وقتی از فرآگیر بخواهیم یک مسئله را با استفاده از قانون تقسیم حل کند، این یک مورد برون یابی است. بنابراین، در کلیه مواردی که به صورت تمرین پس از آموزش یک قانون علمی استفاده می‌شود، برون یابی است. اما در مورد درون یابی یا استخراج می‌توان مثال زیر را بکار برد. در جای؟ عدد مناسب قرار دهید:

۱ ۳ ۵ ۷ ۹ ۲۲

مثال فوق، مثالی از درون یابی و یا استخراج است. یعنی فرآگیر باید روابط بین اعداد را به دست آورده و بر اساس آن جای خالی را پر نماید. در مثال فوق پاسخ صحیح ۱۱ است. زیرا روابط بین اعداد تاریخ پیروزی انقلاب اسلامی را نشان می‌دهد.

اگر توجه کرده باشید در برون یابی یا استخراج قانون به فرآگیر ارائه گردیده و مثال یا کاربرد از وی خواسته می‌شود مطابق شکل رو برو قانون ← مثال

سطح کاربستن، از فهمیدن عمیق‌تر است به معنی فرآیندی معکوس برون یابی است. همانگونه که اشاره گردید؛ برون یابی از قانون به مثال حرکت می‌کرد اما در برون یابی؛ مثالی را به فرآگیر ارائه می‌کنند و او باید قانونی را برای حل آن یا توضیح آن تشخیص دهد. به عنوان مثال؛ وقتی از فرآگیر بخواهیم توضیح دهد که به کدام دلیل آب در برخی چاهها بالاتر می‌ایستد و وی برای حل این مسئله از قانون موبینگی استفاده نماید، این مثال در سطح کاربستن است.

بنابراین، در کلیه مواردی که به صورت امتحان قانون علمی توسط فرآگیر به درستی تشخیص داده می‌شود و برای حل مسئله به طور مناسب به کار برده می‌شود، کاربستن است.

تجزیه و تحلیل: سطحی عمیق‌تر از کاربستن است. به معنی باز کردن موضوع علمی است در تجزیه و تحلیل با یک مقوله انتزاعی سروکار داریم (مثل مقایسه دو تئوری) باید توجه داشت که وقتی فرآگیر یک موتور بنزینی را باز و بسته می‌نماید. (بدون توجه به مهارت‌های حرکتی) این فعالیت در سطح فهمیدن تفسیر و یا حتی کمتر در سطح دانش روندی است و نباید به آن تجزیه و تحلیل اطلاق نمود. زیرا تجزیه و تحلیل مربوط به مقولات انتزاعی است. برای مثال: از فرآگیر بخواهیم قانون موبینگی را با قانون ظروف مرتبه مقایسه نماید و موارد اشتراک و اختلاف این دو قانون را بیان نماید.

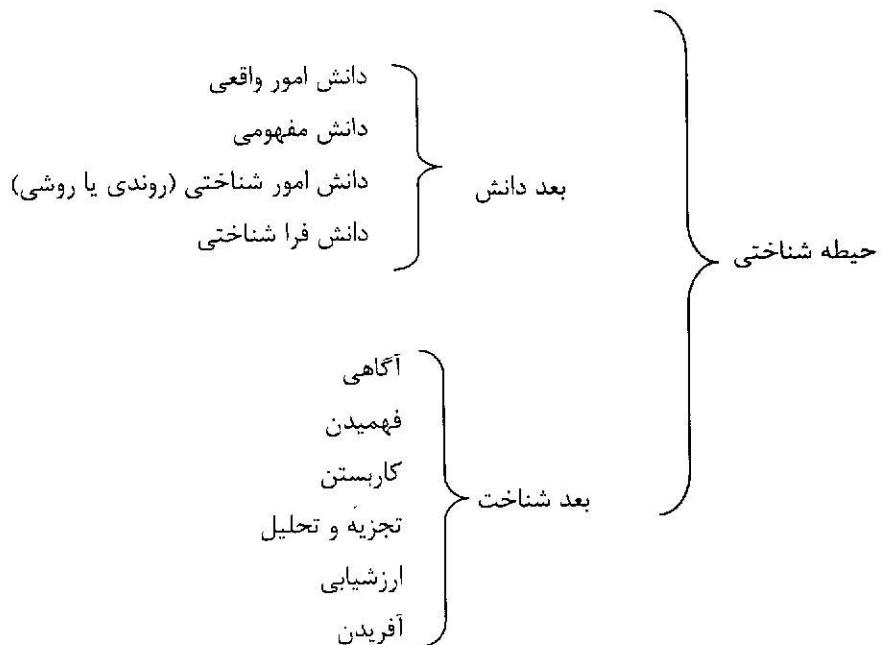
نکته: در تجزیه و تحلیل با شکستن اصول و نظریه‌ها سروکار داریم.

ترکیب: سطحی عمیق‌تر از تجزیه و تحلیل است. به معنی ترکیب اطلاعات به دست آمده قبلی و خلق دانش جدید است. برای مثال؛ فرآگیر بتواند از امکاناتی که در اختیار وی قرار می‌دهیم، دانش جدیدی را خلق کند. یا توانایی ارائه یک طرح پژوهشی، مربوط به سطح ترکیب است. تولید سؤال در سطح کاربستن و یا عمیق‌تر نیز در سطح ترکیب است.

ارزشیابی: سطحی عمیق‌تر از ترکیب است، به معنی همان تجزیه و تحلیل به اضافه قضاؤت است، به عنوان مثال؛ مقایسه دو تئوری و کشف شباهت‌ها و تفاوت‌ها و قضاؤت در مورد مفید بودن یکی از آن‌ها.^[۵]

نکته: اگرچه بلوم معتقد به سلسله مراتب بودن این سطوح را داشت ولی به نظر می‌رسد ترکیب پیش نیاز ارزشیابی نباشد بلکه تجزیه و تحلیل پیش نیاز ارزشیابی قرار گیرد.

پس از مرگ بلوم کراتول و اندرسون طبقه‌بندی دیگری از حیطه شناختی ارائه کردند، که دارای دو بعد دانش و شناخت است، و به قرار زیر می‌باشد.

این دو بعد ۲۴ سطح را به وجود می‌آورند که به قرار جدول زیر است:

آفریدن	ارزشیابی	تجزیه و تحلیل	کاربستان	فهمیدن	آگاهی	بعد شناخت	
						بعد دانش	امور واقعی
۲۱	۱۷	۱۳	۹	۵	۱		امور واقعی
۲۲	۱۸	۱۴	۱۰	۶	۲		مفهومی
۲۳	۱۹	۱۵	۱۱	۷	۳		امور شناختی (رونندی)
۲۴	۲۰	۱۶	۱۲	۸	۴		فراشناختی

۱) آگاهی امور واقعی: بازیابی اطلاعات واقعیت‌های اساسی، اصطلاحات و جزآن از حافظه.

برای مثال: فرآگیر بتواند تعداد زوایای شش ضلعی را تشخیص دهد.

۲) آگاهی مفهومی: بازیابی دانش مربوطه به اجزا و روابط متقابل میان آن‌ها از حافظه.

برای مثال: فرآگیر بتواند روابط میان عناصر را بنویسد.

۱) آگاهی روندی: بازیابی دانش مربوط به مراحل اجرای یک فعالیت.

برای مثال: فرآگیر بتواند سرچشمه رود کارون را بنویسد و شهرهایی را که این رود از آن‌ها عبور می‌کند را به ترتیب نام ببرد و تعیین نماید که به کجا می‌ریزد.

۲) آگاهی فراشناختی: بازیابی دانش مربوط به شناخت بر موضوع مورد مطالعه و شناخت روش‌ها و تکنیک‌های یادگیری مناسب از حافظه.

برای مثال: فرآگیر بتواند برنامه ریزی مورد نیاز برای یادگیری رگرسیون چند متغیری را که قبلاً به وی آموزش داده شده است، بیان نماید.

۳) فهمیدن/امور واقعی: ساختن معنی از ارتباط بین مطالب تازه و قبلی درباره واقعیت‌های اساسی و جزان.

برای مثال: ترجمه یک پارگراف از زبان انگلیسی به فارسی به شرط آن که نکات دستوری و لغات به کار رفته را از قبل بداند.

۴) فهمیدن/امور مفهومی: ساختن معنی از ارتباط بین مطالب تازه و قبلی درباره طبقات و روابط متقابل میان آن‌ها.

برای مثال: طبقه بندی از آزمون‌های آماری که قبلاً به وی تدریس شده است، را انجام دهد.

۵) فهمیدن روندی: ساختن معنی از ارتباط بین مطالب تازه و قبلی درباره مراحل انجام یک فعالیت.

برای مثال: بیان مراحل وقایع تاریخی از راه مقایسه آن‌ها با یکدیگر.

۶) فهمیدن فراشناختی: ساختن معنی از ارتباط بین مطالب تازه و قبلی درباره شناخت بر موضوع مورد مطالعه و شناخت بر روش‌ها و تکنیک‌های یادگیری مناسب.

برای مثال: فرآگیر الگوهای مختلف موجود در درون مثال‌های متعدد را استنباط نماید.

۷) کاربستان/امور واقعی: انتخاب روش برای حل مسائل درباره واقعیت‌های اساسی و جزان

برای مثال: حل تمرینات کتاب درباره ضرب دو رقم در دو رقم.

۸) کاربستان/امور مفهومی: انتخاب روش برای حل مسائل درباره طبقات و روابط متقابل میان آن‌ها.

برای مثال: توانایی حل کردن مسائل مالی شرکت‌های خصوصی گوناگون.

۹) کاربستان روندی: انتخاب روش برای حل مسائل درباره مراحل انجام یک فعالیت.

برای مثال: توانایی عیب یابی و تنظیم موتور انژکتوری.

۱۰) کاربستان فراشناختی: انتخاب روشی برای حل مسائل درباره شناخت بر موضوع مورد مطالعه و شناخت بر سبک‌ها و تکنیک‌های یادگیری مناسب.

برای مثال: توانایی راهنمایی دانشجویان سال پایین‌تر یا مقطع پایین‌تر برای انجام یک پروژه تحقیقاتی.

۱۱) تحلیل/امور واقعی: شناخت عناصر و توصیف روابط میان آن‌ها درباره واقعیت‌های اساسی.

برای مثال: توانایی بیان نکات اشتراک بین دو رویکرد رفتارگرایی و شناخت گرایی در یادگیری ماز توسط یک مosh.

۱۲) تحلیل/امور مفهومی: شناخت عناصر و توصیف روابط میان آن‌ها درباره طبقات و روابط متقابل میان آن‌ها.

برای مثال: ارائه یک مقاله در جمع بندی پژوهش‌های انجام شده درباره تکلیف شب.

(۱۳) تحلیل روندی: شناخت عناصر و توصیف روابط میان آن‌ها درباره مراحل اجرای یک فعالیت.

برای مثال: تحلیل عوامل پیروزی تیم والیبال ایران بر تیم والیبال قطر و تعیین نقاط آسیب پذیر در تیم والیبال ایران.

(۱۴) تحلیل فراشناختی: شناخت عناصر و توصیف روابط میان آن‌ها درباره شناخت بر موضوع مورد مطالعه و شناخت بر سبک‌ها و تکنیک‌های یادگیری مناسب.

برای مثال: تحلیل فعالیت‌های آموزشی مؤسسه پارسه و تعیین عوامل موفقیت دانشجویان در کنکور سراسری در رشته روانشناسی تربیتی و ارائه راهکارهای آموزشی مناسب.

(۱۵) ارزشیابی/امور واقعی: داوری کردن با استفاده از یک معیار یا ملاک درباره واقعیت‌های اساسی.

برای مثال: قضاوت کردن در این باره که کدام یک از دو روش آماری برای تحلیل یک مجموعه داده مناسب‌تر است.

(۱۶) ارزشیابی مفهومی: داوری کردن با استفاده از یک معیار درباره طبقات و روابط متقابل میان آن‌ها.

برای مثال: تعیین این که پیشنهادات ارائه شده در یک پژوهش به طور منطقی حاصل نتایج پژوهش می‌باشند یا خیر.

(۱۷) ارزشیابی روندی: داوری کردن با استفاده از یک معیار درباره مراحل انجام یک فعالیت.

برای مثال: ارزیابی اثر بخشی یک روش درمانی جدید برای بیماری افسردگی دو قطبی.

(۱۸) ارزشیابی فراشناختی: داوری کردن با استفاده از یک معیار درباره شناخت بر موضوع مورد مطالعه و شناخت بر سبک‌ها و تکنیک‌های یادگیری مناسب.

برای مثال: ارزیابی عوامل موفقیت دانشجویان در کنکور سراسری در رشته روانشناسی تربیتی در مؤسسه پارسه و دیگر مؤسسات. یا ارزیابی اثر بخشی آموزشی در تربیت دبیر فنی در دانشگاه شهید رجایی و دیگر دانشگاه‌ها می‌شود.

(۱۹) آفریدن/امور واقعی: قرار دادن عناصر در یک ساختار جدید درباره واقعیت‌های اساسی.

برای مثال: تولید فرضیه جدید برای توجیه داده‌های مشاهده شده.

(۲۰) آفریدن مفهومی: قرار دادن عناصر در یک ساختار جدید درباره طبقات و روابط متقابل میان آن‌ها.

برای مثال: طراحی یک برنامه ارزشیابی برای تعیین اثربخشی برنامه‌های آموزش تربیت دبیر فنی.

(۲۱) آفریدن روندی: قرار دادن عناصر در یک ساختار جدید درباره مراحل انجام یک فعالیت.

برای مثال: طراحی یک برنامه ارزشیابی برای تعیین کارآمدی آموزش جوشکاری.

(۲۲) آفریدن فراشناختی: قرار دادن عناصر در یک ساختار جدید درباره شناخت موضوع مورد مطالعه و شناخت سبک‌ها و تکنیک‌های یادگیری مناسب.

برای مثال: طراحی یک برنامه پژوهشی جهت ارزیابی عوامل موفقیت دانشجویان در کنکور سراسری در رشته روانشناسی تربیتی

در مؤسسه پارسه. [۳]

نکته: بعد شناختی طبقه بندی کراتول و اندرسون و طبقه بندی بلوم همانند هم است. با این فرق که در طبقه بندی جدید دو طبقه آخر جابجا شده اند.

نکته: شاید فردی توانایی قضاوت و ارزشیابی را به دلیل داشتن تفکر نقادانه داشته باشد ولی برای آفریدن باید تفکر واگرا باشد.

نکته: در این طبقه جدید، طبقه فهمیدن گسترده‌تر از فهمیدن بلوم در نظر گرفته شده است.

طبقه بندی حیطه عاطفی

توسط کراتول صورت گرفته است که به قرار زیر می‌باشد:

- توجه کردن
- پاسخ دادن
- ارزش گذاری
- سازمان دادن ارزش‌ها
- تشخض طلبی

- **توجه کردن:** حساسیت نسبت به وجود بعضی پدیده‌ها و توجه کردن به آن‌ها.

برای مثال: فرآگیر به فعالیت‌های آموزشی معلم توجه دارد.

- **پاسخ دادن:** توجه فعالانه به پدیده‌ها و انجام فعالیتی درباره آن‌ها.

برای مثال: فرآگیر به طور داوطلبانه درباره یک موضوع خاص مطالعه کند.

- **ارزش گذاری:** باور پایدار حاکی از ارزشمند بودن یک اندیشه.

برای مثال: فرآگیر در بحث گروهی از یک اندیشه خاص درباره یک موضوع اجتماعی دفاع می‌کند.

- **سازمان دادن ارزش‌ها:** دسته بندی ارزش‌ها به گونه‌ای که بعضی از آن‌ها مهم‌تر از دیگر ارزش‌ها قلمداد می‌شوند.

برای مثال: فرآگیر نیاز به یافتن نوعی تعادل بین رشد اقتصادی و حفظ منابع طبیعی را تشخیص می‌دهد.

- **تشخض طلبی:** تبدیل نظام ارزشی به صورت یک سبک زندگی.

برای مثال: فرآگیر در موقعیت‌های مختلف متناسب با نظام ارزشی خودش رفتار می‌کند. [۳]

نکته: در طبقه بندی کراتول در حیطه عاطفی سلسله مراتب وجود دارد.

نکته: اگر آموزش در حیطه شناختی در سطح دانش باشد. حداقل سطح عاطفی که جذب می‌کند «توجه کردن» است.

نکته: اگر آموزش در حیطه شناختی در سطح فهمیدن باشد. حداقل سطح عاطفی که جذب می‌کند «پاسخ دادن» است.

نکته: اگر آموزش در حیطه شناختی در سطح کاربستن باشد. حداقل سطح عاطفی که جذب می‌کند «ارزش گذاری» است.

نکته: اگر آموزش در حیطه شناختی در سطح تجزیه و تحلیل باشد. حداقل سطح عاطفی که جذب می‌کند

«سازمان دادن ارزش ها» است.

نکته: اگر آموزش در حیطه شناختی در سطح ترکیب باشد. حداکثر سطح عاطفی که جذب می‌کند « تشخوص طلبی» است.

طبقه بندی حیطه روانی حرکتی

توسط دو صورت گرفته است که به قرار زیر می‌باشد:

- مشاهده و تقلید
- اجرای مستقل
- دقت
- هماهنگی حرکات
- عادی شدن

مشاهده و تقلید: در این مرحله فرآگیر پس از مشاهده هر مهارت به تقلید آن می‌پردازد. تمرين در این مرحله تقلید کردن است.

- اجرای مستقل: تشخیص بددهد پس از هر مرحله در یک مهارت، چه کاری باید انجام دهد.
- دقت: در این مرحله فرآگیر مهارت را آموخته است و محصول تولید شده باید دقیق باشد و خطأ نداشته باشد.
- هماهنگی حرکات: فرآگیر حرکاتش در حین انجام عمل سریع و هماهنگ باشد.
- عادی شدن: سطحی از مهارت که اجرای یک فعالیت با صرف حداقل انرژی و توجه باشد.^[۶]

نکته: در مرحله اجرای مستقل ارزشیابی از فرآیند انجام عمل^۱ و اجرا صورت می‌گیرد.

نکته: در مرحله دقت ارزشیابی از محصول^۲ تولید شده صورت می‌گیرد.

نکته: در طبقه بندی حیطه روانی- حرکتی سلسله مراتب وجود دارد.

گام چهارم

گام چهارم فرآیند ارزشیابی تهیه جدول محتوا- هدف یا جدول مشخصات است. این جدول دارای دو بعد می‌باشد. یکی محتوا و دیگری هدف. در گام قبلی اهداف را نوشته و سلسله بندی می‌کردیم. در این گام باید اهداف سلسله مراتب شده را در داخل این جدول قرار دهیم و تعیین کنیم که نسبت هر هدف با توجه محتوایش در تولید سؤالات آزمون چقدر باشد.

از دو طریق می‌توان نسبت هر هدف را با توجه به محتوایش تعیین کرد. یکی از روی اهمیت موضوع آموزشی و دیگری مدت زمانی که برای آموزش هر هدف در نظر می‌گیریم.

⁹ Process

¹⁰ Product

جدول محتوا- هدف را می‌توان به دو صورت نگارش کرد:

- ۱) در جدول محتوا- هدف، نسبت یا درصد یا ضریب هر هدف را با توجه به محتوابیش در خانه‌های جدول نگارش کنیم.
- ۲) در جدول محتوا- هدف شماره سؤال‌ها یا تعداد سؤال‌ها را در خانه‌های جدول نگارش کنیم. [۳]

شکل شماره دو : جدول محتوا - هدف

D	C	B	A	محتوا هدف
				1
				2
				3
				4
				5

نکته: جدول هدف - محتوا (مشخصات) برای هر موضوع درسی تهیه می‌گردد.

گام پنجم

گام پنجم فرآیند ارزشیابی تهیه و تنظیم و کنترل سوالات است.

هدف طراح سؤال، از طرح سؤال سه نوع ارزشیابی می‌باشد:

۱) ارزشیابی ورودی

۲) ارزشیابی تکوینی(مرحله ای)

۳) ارزشیابی نهایی(پایانی)

- ارزشیابی ورودی: برای تعیین اولین نیازهای آموزش برای شروع درس می‌باشد. آزمون جایابی نوعی ارزشیابی ورودی است.

ارزشیابی تکوینی: برای تعیین اثربخش آموزش می‌باشد و نشان می‌دهد که آیا معلم به قسمت بعدی برود یا خیر. . معمولاً ارزشیابی

تکوینی به صورت شفاهی اجرا می‌شود. همینطور تعیین می‌کند که آیا برنامه آموزشی دارای نواقصی می‌باشد یا خیر؟

- ارزشیابی نهایی: با دو هدف صورت می‌گیرد : اول اینکه، برای تصمیم گیری درباره قبولی یا ردی دانش آموز است. دیگر آن که،

تصمیم در مورد مغاید بودن یا نبودن برنامه تدریس می‌باشد. [۳]

نکته: امتحانات کوئیز نوعی ارزشیابی تکوینی می‌باشد.

نوع دیگری ارزشیابی وجود دارد به نام ارزشیابی تشخیصی. این ارزشیابی زمانی به کار می‌رود که معلم با مشکلات متعددی در یک یا چند دانش آموز مواجهه می‌شود که با روش‌های اصلاحی ارزشیابی تکوینی قابل رفع نیستند. این نوع ارزشیابی در پی علت‌های زیر بنایی مشکلات دانش آموزان است. [۳]

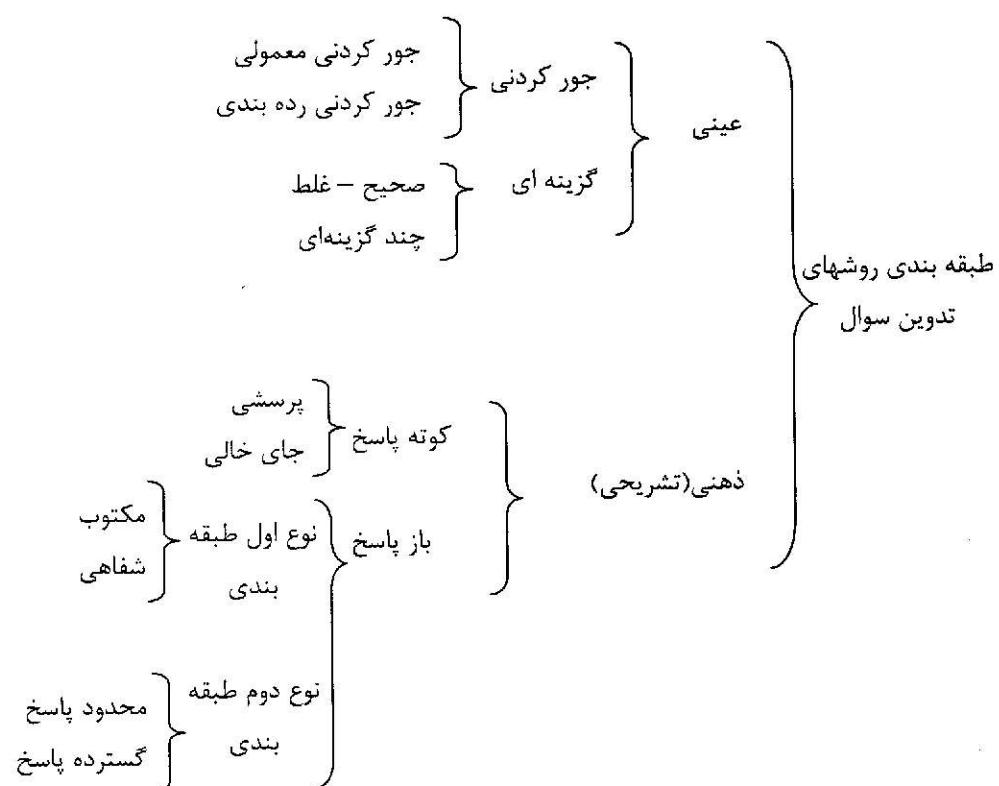
نکته: تفاوت آزمون‌های تشخیصی با آزمون‌های پیشرفت تحصیلی در آن است که آزمون‌های پیشرفت تحصیلی، توفیق دانش آموزان را در درس‌های مختلف می‌سنجد، اما آزمون‌های تشخیصی توصیف کاملی از نقاط ضعف و قوت یادگیرندگان در زمینه‌های مهارت‌های خاص مثل خواندن، نوشتن، محاسبه کردن و جزآن را به دست می‌دهند.^[۳]

نکته: ارزشیابی تشخیصی، علاوه بر تشخیص مشکلات دانش آموزان، باید بتواند روش‌های مناسب رفع مشکلات را نیز به معلمان معرفی نماید.

نکته: سوال‌های ارزشیابی تکوینی هم می‌توانند شبیه ارزشیابی نهایی باشد و یا اختصاصاً تکوینی باشد.

روش‌های تدوین سوال

روش‌های تدوین سوال را می‌توان به صورت زیر طبقه بندی نمود:

در سوالات عینی؛ طراح سوال هم سوال را طرح می‌کند و هم پاسخ را تنظیم می‌کند و پاسخگو انتخاب می‌کند.

در سوالات تشریحی؛ طراح سوال، سوالات را تنظیم می‌کند و پاسخگو پاسخ را طراحی می‌کند.^[۴]

نکته: طراحی سوالات تشریحی آسان است ولی طراحی سوالات عینی سخت است.

نکته: در آزمون‌های کوتاه پاسخ از این جهت که پاسخ به وسیله پاسخگو تدوین می‌شود، تشریحی تلقی می‌شود و چون امکان تصحیح کمی به مصحح می‌دهد، عینی تلقی می‌شود.

نکته: در سوالات تشریحی پاسخگو به سه نکته باید توجه کند: ۱) سازمان دادن به اطلاعات، ۲) صحت اطلاعات، ۳) خلاقیت.

نکته: در آزمون‌های کوتاه پاسخ باید توجه داشت که تعداد جای خالی نباید زیاد باشد.

نکته: آزمون‌های کوتاه پاسخ بیشتر در سطح سنجش دانش و فهمیدن قابل استفاده است.

نکته: آزمون‌های تشریحی بیشتر در سطح سنجش کاربرستن و بالاتر مناسب است.

نکته: آزمون‌های محدود پاسخ، پاسخگو برای پاسخگویی محدودیت دارد.

نکته: آزمون‌های گسترده پاسخ، پاسخگو برای پاسخگویی هیچگونه محدودیتی ندارد.

قواعد تهیه سؤالات انسایی یا تشریحی

(۱) سؤال‌ها به طور مستقیم به هدف‌های آموزش مربوط شوند.

(۲) سؤال‌های تشریحی مربوط به اندازه‌گیری هدف‌هایی باید باشد که با روش‌های دیگر قابل اندازه‌گیری نباشند.

(۳) از کلی گویی و ابهام در بیان سؤالات تشریحی بپرهیزید.

(۴) از کاربرد کلمات چه کسی، چه وقت، کجا و جز اینها بپرهیزید.

(۵) تا حد امکان از سؤال‌های تازه و موقعیت‌های جدید استفاده کنید.

(۶) به آزمون شوندگان حق انتخاب چند سؤال از میان تعدادی سؤال را ندهید.

(۷) برای پاسخ دادن به سؤال‌ها زمان کافی را مشخص کنید.[۲]

نکته: در صورتی که به آزمون شوندگان حق انتخاب چند سؤال از میان تعدادی سؤال داده شود، بر تفسیر ملاکی ارزشیابی تأثیر می‌گذارد.

در آزمون‌های عینی جور کردنی معمولی: تعدادی سؤال و تعدادی پاسخ وجود دارند که پاسخگو باید سؤال را به پاسخ با یک خط وصل نماید.

در آزمون‌های عینی جور کردنی رده بندی: تعداد زیادی سؤال و تعداد کمی پاسخ وجود دارند که پاسخگو باید برای هر پاسخ چند سؤال را تعیین کند.[۲]

در آزمون‌های عینی گزینه‌ای صحیح - غلط سه روش استفاده می‌شود: ۱) صحیح- غلط، ۲) بله- خیر، ۳) خوش‌های.

در حالت اول صحیح- غلط: جملات خبری نوشته می‌شود.

در حالت دوم بله- خیر: سؤالات به صورت پرسش نگارش می‌شوند.

در حالت سوم خوش‌های: تنها اصلی سؤال می‌آید و چندین پاسخ دارد که باید برای هر کدام صحیح- غلط را مشخص کنیم.[۳]

نکته: سؤالات صحیح - غلط حداکثر در سطح دانش و فهمیدن قابل استفاده است.

نکته: مهم‌ترین ایراد سؤالات صحیح - غلط وجود احتمال ۵ درصد شانس پاسخ صحیح است.

قواعد تهیه سؤال‌های جور کردنی

- (۱) پرسش‌ها و پاسخ‌های متجانس یا همگون انتخاب کنید.
- (۲) طول فهرست‌های پرسش و پاسخ را کوتاه انتخاب کنید.
- (۳) در صورت امکان فهرست پاسخ‌ها را به طور منطقی مرتب کنید تا در وقت پاسخگویی صرفه جویی شود.
- (۴) در فهرست پرسش‌های سؤالات جور کردنی از کاربرد جملات نیمه تمام خودداری کنید.
- (۵) هریک از پاسخ‌ها باید برای تمام پرسش‌های یک سؤال درست جلوه کند.

قواعد تهیه سؤال‌های صحیح - غلط

- (۱) سؤال‌ها را تا حد امکان مختصر، ساده و روشن بنویسید.
 - (۲) از کاربرد کلماتی چون همه، بعضی وقت‌ها، غالباً، هرگز و این قبیل بپرهیزید.
 - (۳) سعی کنید طول سؤال‌های صحیح و سؤال‌های غلط هم اندازه باشد.
 - (۴) سعی کنید تعداد سؤال‌های صحیح با تعداد سؤال‌های غلط تقریباً مساوی باشد.
 - (۵) سؤال‌های صحیح - غلط را از روی جملات کتاب ننویسید.
 - (۶) سعی کنید هر سؤال مربوط به یک هدف آموزشی باشد.
- عمولاً برای جبران مشکل سؤال صحیح - غلط، از سؤالات چند گزینه‌ای استفاده می‌کنند که مشکل‌ترین بخش آن طراحی گزینه‌ی انحرافی و غلط است که شبیه پاسخ درست باشد.^[۳]
- در سؤالات چند گزینه‌ای بین ۳ تا ۵ گزینه می‌آید.

نکته: هر چه قدر تعدادگزینه بیشتر باشد احتمال پاسخ شناسی کمتر می‌شود. سؤالات چند گزینه‌ای تا سطح کاربرتن قابل استفاده است. اگرچه، با افزایش توانایی طراح سؤال تا سطح ترکیب هم می‌تواند گسترش یابد.

نکته: از طریق پاسخ‌های تشریحی گروهی دیگر از پاسخ دهنگان به سؤال می‌توان گزینه‌های انحرافی را تولید کرد.

قواعد تهیه سؤال‌های چند گزینه ای

- (۱) هر سؤال باید به یک هدف آموزشی مربوط باشد.
- (۲) از تکرار مطالب در گزینه‌ها خودداری کنید.
- (۳) مطالب اصلی سؤال را به طور کامل در تنہ سؤال ننویسید.
- (۴) همه گزینه‌های یک سؤال باید متجانس و به موضوع واحدی مربوط باشند.
- (۵) سؤال را طوری بنویسید که پاسخ درست قطعاً درست‌ترین پاسخ باشد.
- (۶) گزینه‌های انحرافی را طوری بنویسید که توجه آزمون شوندگان بی اطلاع از موضوع را به خود جلب کند.
- (۷) در سؤال‌های منفی کلمات منفی را برجسته کنید.
- (۸) از نوشتن سؤال‌هایی که در آن‌ها متن سؤال منفی و گزینه‌ها هم منفی هستند، احتراز کنید.

- ۹) از کاربرد عبارت هایی مانند، تمامی موارد فوق، همه موارد، هیچ کدام و جزوی بپرسید.
 ۱۰) محل گزینه درست را در میان گزینه های انحرافی به طور تصادفی انتخاب کنید.
 ۱۱) در سؤال هایی که تنها آنها جمله ناتمام است، جای خالی را در قسمت آخر جمله قرار دهید. [۳]

نکته: امتیاز سؤال تشریحی، ارزیابی عمیق ترین اهداف می باشد.

نکته: انتقاد سؤال تشریحی، اطلاعات کمی را می تواند مورد ارزیابی قرار دهد.

نکته: امتیاز سؤال عینی، بیشترین اهداف آموزشی را مورد ارزیابی قرار می دهد.

نکته: انتقاد سؤال عینی، اهداف عمیق را نمی توان با آن بررسی کرد و شناس در آن دخالت دارد.

گام ششم

گام ششم فرآیند آرزشیابی تصحیح و نمره گذاری می باشد.

روش تصحیح آزمون های تشریحی (انشایی)

- ۱) تصحیح تحلیلی (بارم بندی)، ۲) تصحیح کلی.
 تصحیح تحلیلی یا بارم بندی بدین صورت است که هر یک از اجزاء پاسخ را مشخص نموده و میزان معینی از نمره را برای آن در نظر می گیریم. این روش تصحیح برای آزمون های محدود پاسخ مناسب است.

مقایسه سؤالات عینی (غیر ذهنی) و ذهنی (تشریحی یا انشایی)

سوالات تشریحی	سوالات عینی
۱. برای اندازه گیری فرایندهای یادگیری در سطح دانش، فهمیدن، کاربستن و تحلیل مناسب است.	۱. برای اندازه گیری فرایندهای یادگیری در سطح دانش، فهمیدن، کاربستن و تحلیل مناسب است.
۲. دانش آموز باید پاسخ سؤال را تهیه و در تهیه ای آن تا حد زیادی آزادی عمل دارد.	۲. پاسخها کنترل شده، دانش آموز پاسخ درست را فقط علامت می زند. (بارشناصی)
۳. نمونه ی ناقصی از موارد آموزش داده شده را ارزیابی می کند.	۳. نمونه گستره ای از موارد آموزش داده شده را ارزیابی می کند.
۴. عواملی مانند تسلط بر بیان مطلب، توانایی نویسنده و زیبا نویسی در ارزشیابی آن مؤثر است.	۴. عواملی مانند تسلط بر بیان مطلب، توانایی نویسنده و خلاقیت در ارزشیابی آن بی اثر است.
۵. عامل حدس و گمان در آن مؤثر است.	۵. عامل حدس و گمان در آن مؤثر است.
۶. نمره گذاری و ارزشیابی پاسخها عینی است.	۶. نمره گذاری و ارزشیابی پاسخها عینی است.
۷. ثبات و دقت بیشتر نمرات امتحانی	۷. ثبات و دقت بیشتر نمرات امتحانی
۸. تهیه ی سؤالات وقت گیر و دشوار	۸. تهیه ی سؤالات وقت گیر و سهولت
۹. تصحیح و نمره گذاری با سرعت و سهولت	۹. تصحیح و نمره گذاری با سرعت و سهولت
۱۰. تقویت عادات صحیح مطالعه مانند: یادآوری، تجزیه، تحلیل، تعبیر و تفسیر	۱۰. تقویت عادات صحیح مطالعه: یادگیری، تجزیه، تحلیل، تعییر

تصحیح کلی بدین شکل انجام می‌شود که مصحح تمام پاسخ را خوانده و یک درجه کلی برای آن در نظر می‌گیرد. این روش برای امتحانات شفاهی تشریحی مناسب است. [۳]

نکته: برای آزمون‌های کتبی تشریحی، هر دو روش تصحیح قابل استفاده است. روش کلی برای سازمان بندی و خلاقیت و روش تحلیلی برای مفاهیم پاسخ.

نکته: تأثیر نظر مصحح در میزان نمره آزمون شوندگان به همین دلیل آزمون‌های ذهنی نامیده می‌شوند.

نکته: روش نمره گذاری آزمون‌های کوتاه پاسخ بر اساس صفر و یک است.

نکته: روش نمره گذاری آزمون‌های تشریحی، بر اساس پیوستار است.

دو دلیل اصلی ذهنی بودن نمره گذاری آزمون‌های تشریحی

(۱) تصحیح کاملاً در اختیار مصحح است.(خطای تصحیح)

(۲) سؤال کاملاً برای آزمونگر است و پاسخ کاملاً برای پاسخگو.

نکته: مناسب‌ترین از لحاظ آسانی و دقت سیستم نمره گذاری صفر تا بیست می‌باشد.

نکته: اصطلاح لنگرگاه در نمره گذاری اوراق انشایی عبارت از ورقه‌ای است که به داشتن آموز خیلی قوی تعلق دارد.

نکته: در تصحیح اوراق انشایی، تعویض دائمی معیار در طول تصحیح اوراق، سرافیت معیار نام دارد.

نکته: اثر هاله‌ای عبارت است از: یک ویژگی برجسته، سایر خصوصیات فرد آزمون شونده را تحت الشاع قرار می‌دهد.

نکته: اثر پیکمالیون عبارت است از: اثر انتظارات معلم بر موقوفیت داشتن آموزان خود.

روش‌های مورد استفاده برای کاهش خطای تصحیح:

(۱) مصحح همه ورقه‌ها را سؤال به سؤال تصحیح کند.

(۲) از مصحح دیگری برای تصحیح برگه‌ها برای بار دوم استفاده کند. به عبارت دیگر استفاده از بیش از یک مصحح. [۳]

نکته: هرچه میزان خطای تصحیح کاهش یابد اعتبار تصحیح افزایش می‌یابد.

اعتبار تصحیح میزانی است که نشان دهنده کاهش مقدار خطای تصحیح می‌باشد.

روش محاسبه اعتبار تصحیح

این روش میزان اشتراک بین مصححین است.

$$\text{اعتبار تصحیح} = \frac{\text{اختلاف مصححین}}{\text{حداکثر نمره اختلاف}} \times 100$$

مثال: مصحح اول ۸ نمره خطأ گرفته و مصحح دوم ۱۲ نمره سیستم نمره گذاری صفر تا بیست است، اعتبار تصحیح را به دست آورید.

$$\text{اعتبار تصحیح} = \left[\left(\frac{12-8}{20} \right) \times 100 \right] = 80\%$$

نکته: حداکثر نمره اختلاف در سیستم نمره گذاری صفر تا بیست، بیست می باشد.

نکته: اگر سه نفر مصحح بود، میانگین اختلافها را به دست می آوریم.

$$x = \text{مصحح دوم} - \text{مصحح اول}$$

$$y = \text{مصحح سوم} - \text{مصحح اول}$$

$$z = \text{مصحح سوم} - \text{مصحح دوم}$$

روش تصحیح و نمره گذاری آزمون‌های عینی

در این آزمون‌ها نظر مصحح در تصحیح دخالت ندارد. نوع نمرات بدست آمده در این آزمون‌ها صفر و یک است. مهم‌ترین ایراد آزمون‌های عینی، عامل حدس و گمان است.

فرمول تصحیح با حذف عامل حدس برای سؤالات صحیح - غلط

$$S^{11} = \text{نمره } S = R - W$$

$$R^{12} = \text{تعداد سؤالات صحیح}$$

$$W^{13} = \text{تعداد سؤالات غلط}$$

مثال: در یک آزمون صحیح- غلط فردی به ۳۰ سؤال پاسخ صحیح داده است و ۱۲ سؤال را غلط پاسخ داده است. نمره تصحیح شده او چقدر است؟

$$S = 30 - 12 = 18$$

فرمول تصحیح با حذف عامل حدس برای سؤال‌های چهار گزینه‌ای

$$K = \text{تعداد گزینه‌ها}$$

¹¹ Score

¹² Right

¹³ Wrong

مثال: در یک آزمون پنج گزینه‌ای، فردی به ۵۵ سؤال پاسخ داده که ۳۵ سؤال صحیح و ۱۸ سؤال غلط است. نمره تصحیح شده او چقدر است؟

$$S = 35 - \frac{18}{4} = 30.5$$

نکته: اجرای آزمون‌های عینی به متخصص نیاز ندارد.

نکته: اجرای آزمون‌های تشریحی شفاهی به متخصص نیاز دارد ولی در آزمون‌های تشریحی کتبی به متخصص نیاز ندارد.

روش‌های تصحیح، اجرا و نمره گذاری آزمون‌های عملکردی (مربوط به حیطه‌های غیر شناختی)

انواع آزمون‌های عملکردی و سطح مورد سنجش آن‌ها:

(۱) آزمون‌های شناسایی

حداکثر در سطح مشاهده و تقلید را می‌سنجند.

(۲) آزمون‌های کتبی

(۳) آزمون انجام عملکرد در موقعیت‌های شبیه سازی شده ← حداکثر تا سطح اجرای مستقل را می‌سنجد.

(۴) آزمون‌های نمونه‌ی کار ← حداکثر تا سطح دقت را می‌سنجند.

در آزمون‌های فرآیندی هدف تا سطح اجرای مستقل می‌باشد، مانند: آزمون شناسایی، آزمون کتبی، آزمون انجام عملکرد

در آزمون‌های فرآورده‌ای هدف تا سطح دقت می‌باشد. مانند: آزمون اجرای نمونه‌ی کار

در آزمون‌های فرآیندی تشخیص اینکه چه موقع باید به مرحله‌ی بعدی رفت، اهمیت دارد ولی در آزمون‌های فرآورده‌ای نتیجه‌ی عمل و دقت در اجرای نمونه‌ی کار اهمیت دارد.

در آزمون‌های کتبی از پاسخگو می‌خواهیم یک مهارت را بنویسید و مهم‌ترین عمل این آزمون‌ها سرند کردن است. [۳]

روش پوشه کار (پورت فولیو)

نوع جدید آزمون‌های عملکردی است، مجموعه‌ای از کارهای دانش آموzan که نشان دهنده کوشش، پیشرفت و موفقیت تحصیلی او می‌باشد و کارهای منتخب او در یک مدت معین می‌باشد. حداکثر تا سطح هماهنگی را می‌تواند بسنجد. [۳]

نکته: در روش پورت فولیو معلم ضمن ارزشیابی، آموزش نیز می‌دهد.

استفاده از پوشه کار دو هدف عمده دارد: ۱) ارائه بهترین کارها، ۲) نشان دادن رشد تحصیلی یادگیرنده.

نکته: روش پورت فولیو را در حیطه‌ی شناختی هم می‌توان استفاده کرد.

روش‌های سنجش مشاهده‌ای

- (۱) فهرست وارسی
- (۲) واقعه نگاری (ثبت رویداد)
- (۳) مقیاس درجه بندی

(۱) فهرست وارسی

در این روش قضاوت‌های مشاهده گر بودن یا نبودن و ویژگی مورد نظر است و حداکثر تا سطح اجرا مستقل مورد استفاده می‌باشد.
استفاده از روش فهرست وارسی در سنجش فرآیندی عملکرد و فراورده عملکرد.
[در سنجش فرایند عملکرد ← تأکید بر رفتارهای فرد (مثلاً ترتیب انجام مراحل)
[در سنجش فراوردهای ← ویژگی‌های محصول به صورت فهرستی از ابعاد محصول خوب (اندازه، رنگ، شکل ...)

روش تهیه فهرست وارسی

فهرستی از اعمال وصف شده در عملکرد را مشخص کنید و غلطهای احتمالی را به ترتیبی که انتظار وقوعشان می‌رود را هم به فهرست اضافه کنید. (به منظور تشخیص اشکال‌های عملکرد یا محصول)

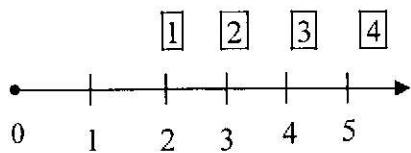
(۲) واقعه نگاری (ثبت رویداد)

ثبت وقایع زندگی بلافصله بعد از وقوع، بیشتر جنبه تحلیلی دارد و میزان آن در سطح دقیق حداکثر تا سطح هماهنگی می‌باشد.
تعریف: توصیف‌های واقعی از رویدادها و اتفاقات معنی داری که معلم (مشاهده گر) در نتیجه مشاهده از زندگی دانش آموزان به دست می‌آورد.
← بیشتر برای هدف‌های آموزشی حوزه‌های عاطفی و روانی حرکتی استفاده می‌شود.
مثال: ثبت چگونگی برخورد دانش آموز با مسائل یا پشت کار دانش آموز در ادامه کار.
← بهترین کاربرد این روش: ثبت و ارزشیابی رفتارها و ویژگی‌هایی از دانش آموز که با روش‌های متداول قابل اندازه‌گیری نیست.

(۳) روش مقیاس درجه بندی

تعیین درجه یا مقدار رفتار یا ویژگی مورد نظر.
قابل استفاده برای ارزشیابی از ← فرایند عملکرد (شیوه اجرا)
↓
فراورده عمل (محصول)
حداکثر تا سطح اجرای مستقل را مورد سنجش قرار می‌دهد.
← تفاوت روش مقیاس درجه بندی و فهرست وارسی:
در روش فهرست وارسی «بود یا نبود» ویژگی اهمیت داشت ولی در این مقیاس کارهای انجام شده را درجه بندی می‌کنیم.

انواع مقیاس درجه بندی:

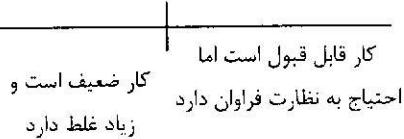

۱) مقیاس درجه بندی عددی تفکیکی ← پیوستاری

۲) نگاره‌ای (درجه بندی یکنواخت) ← مقیاس درجه بندی یکنواخت
مقیاس درجه بندی متغیر

۳) نگاره‌ای توصیفی (نقاط روی مقیاس توصیف می‌شوند).

سنجش هدف‌های حوزه عاطفی

طبقه بندی کراتول از حوزه عاطفی

- توجه / دریافت کردن
- پاسخ دادن
- ارزشگذاری
- سازمان دادن ارزش‌ها
- تشخیص طلبی

فنون سنجش هدف‌ها و رفتارهای عاطفی

۱) پرسشنامه بسته پاسخ(پاسخ بایست)، متن سؤال ← خبری
سؤال

شبیه آزمون‌های عینی در حوزه‌ی شناختی

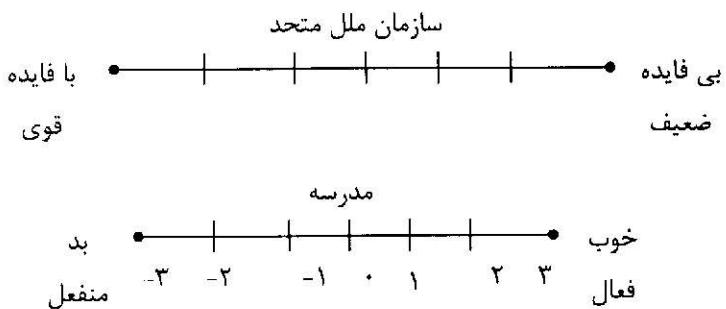
۲) آزمون‌های باز پاسخ، سؤال‌ها به صورت جملات ناتمام

شبیه آزمون‌های تشریحی در حوزه شناختی ← تا سطح پاسخ دادن را می‌سنجند.

۳) روش تفکیک معنایی (برای اندازه‌گیری معنایی ضمی مفاهیم).

شامل تعدادی صفت دو قطبی (بد- خوب) روی یک پیوستار هفت بخشی و موضوع نگرش در بالای صفحه نوشته می‌شود.

← تا سطح ارزشگذاری را می‌تواند بسنجد.

۴) روش یادداشت‌های روزانه

برای سازمان دادن ارزش‌ها، مفید است. [۴]

ضمیمه آمار

نمودار استاندارد (نمودار Z، نمودار تراز)

اصل نمودار استاندارد برای مقایسه کردن است. مقایسه بین دو نمره در صورتی که توزیع نمودارها نormal باشد، از فرمول زیر استفاده می‌کنیم.

$$Z = \frac{x - \bar{x}}{s}$$

به این استاندارد نمره تراز هم می‌گوییم.

مثال: اگر علی نمره فیزیکش ۱۲ باشد، میانگین ۱۴ و انحراف معیار ۲ باشد، نمره تراز آن چقدر است؟

$$Z = \frac{12 - 14}{2} = -1$$

نمودار تراز در اصل برای مقایسه کردن است.

مثال: فردی دارای نمره همتراز در دو درس می‌باشد، به شرط آن که میانگین درس A ۱۵، و انحراف معیار ۳ باشد. و میانگین درس B ۵ و انحراف معیار ۲ باشد، نمره ۱۸ از درس A با کدام نمره از درس B همتراز است؟

در چنین شرایطی دو فرمول Z داریم که همتراز هم هستند.

$$\frac{x_A - \bar{x}_A}{s_A} = \frac{x_B - \bar{x}_B}{s_B}$$

$$\frac{18 - 15}{3} = \frac{x - 5}{2} \Rightarrow 1 = \frac{x - 5}{2} \Rightarrow 2 = x - 5 \Rightarrow x = 7$$

اگر نمره خام ما \bar{x} باشد، مقدار Z چقدر می‌شود؟

- اگر $x = \bar{x}$ باشد، در این صورت $Z = 0$ می‌شود.

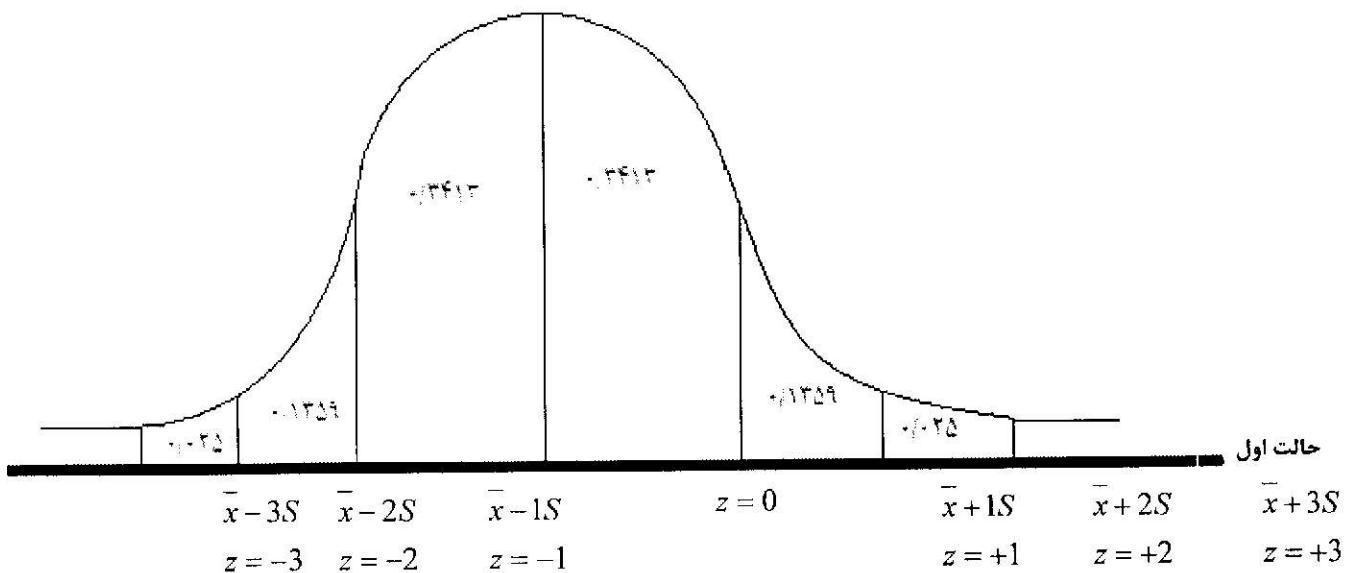
$z = \frac{(\bar{x} + 1s) - \bar{x}}{s} = 1 \Rightarrow$ - اگر $x = \bar{x} + 1s$ باشد، در این صورت $Z = 1$ می‌شود.

- اگر $x = \bar{x} - 1s$ باشد، در این صورت $Z = -1$ می‌شود.

- اگر $x = \bar{x} + 2S$ باشد، در این صورت $Z=2$ می‌شود.

- اگر $x = \bar{x} - 2S$ باشد، در این صورت $Z=-2$ می‌شود.

۱۲ حالت وجود دارد.

را بدهند، سطح را بخواهند.(ممکن است بگویند احتمال و نسبت که همان معنی را می‌دهد).

حالت اول: دو تا Z بدهند، سطح بین دو تا Z را بخواهند.

حالت دوم: یک Z بدهند، سطح این طرف و آن طرفش را بخواهند.

مثال: چه نسبتی از نمره‌ها بیشتر از $Z=1$ است؟

$$0.1359 + 0.25 = 0.16$$

مثال: چه نسبتی (سطحی، احتمالی) از نمره‌ها کمتر $Z=1$ است؟

$$0.3413 + 0.1359 + 0.25 = 0.64$$

مثال: چه نسبتی بین $1 \pm Z$ قرار دارد؟

$$0.3413 + 0.3413 = 0.68$$

حالت دوم

ممکن است Z را بدهند، درصد را بخواهند.

که در این حالت، از روی Z سطح را به دست می‌آوریم، بعد ضرب در ۱۰۰ می‌کنیم و درصدش را به دست می‌آوریم.

مثال: چند درصد از نمره‌ها بیشتر از $Z=1$ است؟

$$0.1359 + 0.25 = 0.16 \times 100 = 16\%$$

مثال: چند درصد از نمره‌ها کمتر از $Z=1$ است؟

$$0,3413 + 0,3413 + 0,1359 + 0,025 = 0,84 \times 100 = 84\%$$

حالت سوم

را می‌دهند و از ما تعداد می‌خواهند، البته در چنین شرایطی حتماً n را به ما می‌دهند. که در این حالت اول از Z سطح را به دست می‌آوریم، بعد سطح را ضرب در n می‌کنیم، تعداد به دست می‌آید.

مثال: در نمونه‌ای به حجم ۵۰۰ نفر چه تعداد Z بیشتر از ۱ گرفتند؟

$$0,1359 + 0,025 = 0,16 \times 500 = 80$$

مثال: در نمونه‌ای به حجم ۵۰۰ نفر چه تعداد Z کمتر از ۱ گرفتند؟

$$0,3413 + 0,3413 + 0,1359 + 0,025 = 0,84 \times 500 = 420$$

مثال: در نمونه‌ای به حجم ۵۰۰ نفر چه تعداد بین ۱ $\pm Z$ گرفتند؟

$$0,3413 + 0,3413 = 0,68 \times 500 = 340$$

حالت چهارم

برعکس حالت اول است، سطح را بدهن، Z را بخواهند.

مثال: ۰,۱۶ بالایی چه نمره Z دارد؟

$$0,025 + 0,1359 + 0,3413 = 0,84 = Z = -1$$

مثال: ۰,۸۴ بالایی چه نمره Z دارد؟

$$0,025 + 0,1359 + 0,3413 = 0,84 = Z = -1$$

مثال: ۰,۶۸ وسطی چه نمره Z دارد؟

یعنی تقسیم بر ۲ می‌کنیم، که می‌شود ۳۴،۰ که همان $1 \pm Z$ است، می‌شود.

حالت پنجم

برعکس حالت دوم است، درصد می‌دهند Z را می‌خواهند. که در صد را تقسیم بر ۱۰۰ می‌کنیم، بعد سطح را به دست می‌آوریم، از روی سطح Z را به دست می‌آوریم.

مثال: ۱۶٪ بالای Z چقدر است؟

$$16 \div 100 = 0,16 = (0,1359 + 0,025) Z = 1$$

مثال: ۸۴٪ بالای Z چقدر است؟

$$84 \div 100 = 0,84 = (0,3413 + 0,3413 + 0,1359 + 0,025) = Z = -1$$

مثال: ۶۸٪ وسطی Z مساوی با چند است؟

$$68 \div 100 = 0.68 \div 2 = 0.34 = Z = \pm 1$$

حالت ششم

برعکس حالت سوم است، تعداد را می‌دهند، Z را می‌خواهند. تعداد را تقسیم بر n می‌کنیم، سطح به دست می‌آید. از روی سطح Z به دست می‌آید.

مثال: در نمونه‌ای به حجم ۵۰۰ نفر، نمره Z ۸۰ نفر بالایی چقدر است؟

$$\frac{80}{500} = 0.16 \Rightarrow z = 1$$

مثال: در جامعه‌ای به حجم ۵۰۰ نفر، ۴۷۵ نفر وسطی دارای چه Z هایی می‌باشند؟

$$\frac{475}{500} = 0.95 \div 2 = 0.475 \Rightarrow z = \pm 2$$

مثال:

Z می‌تواند منفی باشد.

شاخص‌های مرکزی می‌توانند منفی باشند.

سطح نمی‌تواند منفی باشد.

شاخص‌های پراکندگی نمی‌توانند منفی باشند.

حالت هفتم

به ما نمره خام می‌دهند، از ما سطح می‌خواهند. در چنین شرایطی، البته میانگین و انحراف معیار هم می‌دهند، نمره خام را با استفاده از فرمول به نمره Z تبدیل می‌کنیم. بعد از Z سطح را به دست می‌آوریم.

مثال: اگر $\bar{x} = 15$ و $S = 3$ باشد، چه نسبتی (سطحی) از افراد بالای ۱۸ گرفته‌اند؟

$$z = \frac{\bar{x} - \bar{\bar{x}}}{S} = \frac{18 - 15}{3} = 1 \Rightarrow z = 1$$
$$0.025 + 0.1359 = 0.16$$

مثال: اگر $\bar{x} = 15$ و $S = 3$ باشد، چه نسبتی از نمره‌ها بین نمره ۱۸ و ۱۲ قرار گرفتند؟

$$z_1 = \frac{18 - 15}{3} = 1$$

$$z_2 = \frac{12 - 15}{3} = -1$$

$$z = \pm 1$$

$$0.3413 + 0.3413 = 0.6826$$

حالت هشتم

نمره خام را می‌دهند، از ما درصد می‌خواهند، البته میانگین و انحراف معیار هم حتماً به ما می‌دهند. در چنین حالتی از روی Z سطح را به دست می‌آوریم، سطح را ضرب در 100 می‌کنیم، درصد به دست می‌آید.

مثال: اگر $\bar{x} = 15$ و $S = 3$ باشد، چه درصدی از افراد بالای 18 گرفته‌اند؟

$$z = \frac{\bar{x} - x}{S} = \frac{18 - 15}{3} = 1 \Rightarrow z = 0.16$$
$$0.16 \times 100 = 16\%$$

حالت نهم

ممکن است به ما نمره خام را بدهند از ما تعداد بخواهند. حتماً \bar{x} و S و n را هم به ما می‌دهند. از نمره خام، نمره Z را پیدا می‌کنیم، با استفاده از فرمول، از نمره Z سطح را به دست می‌آوریم. بعد سطح را ضرب در n می‌کنیم، تعداد به دست می‌آید.

مثال: در نمونه‌ای به حجم 500 در صورتی که $\bar{x} = 15$ و $S = 3$ باشد، چه تعداد نمره‌ای بیشتر از 18 گرفته‌اند؟

$$z = \frac{\bar{x} - x}{S} = \frac{18 - 15}{3} = 1 \Rightarrow z = 1$$
$$0.025 + 0.1359 = 0.16 \times 500 = 80$$

مثال: با توجه به اطلاعات قبل چه تعداد از افراد بین نمره 18 و 12 گرفته‌اند؟

$$z_1 = \frac{18 - 15}{3} = 1$$
$$z_2 = \frac{12 - 15}{3} = -1$$
$$z = \pm 1$$
$$0.3413 + 0.3413 = 0.68 \times 500 = 340$$

حالت دهم

برعکس حالت هفتم است، به ما سطح را می‌دهند و از ما نمره خام می‌خواهند. که ما سطح را به Z تبدیل کرده، سپس در فرمول گذاشته و نمره خام را به دست می‌آوریم.

مثال: اگر $\bar{x} = 15$ و $S = 3$ باشد، حداقل نمره 16 ، 0 بالایی چقدر است؟

$$z = 1$$
$$z = \frac{\bar{x} - x}{S}$$
$$1 = \frac{\bar{x} - 15}{3} \Rightarrow 3 = \bar{x} - 15 \Rightarrow x = 18$$

مثال: اگر $\bar{x} = 15$ و $S = 3$ باشد، 68 ، 0 وسطی بین چه نمراتی قرار دارد؟

$$0.68 = \pm 1$$

$$1 = \frac{x_1 - 15}{3} \Rightarrow 3 = x_1 - 15 \Rightarrow x_1 = 18$$

$$-1 = \frac{x_2 - 15}{3} \Rightarrow -3 = x_2 - 15 \Rightarrow x_2 = 12$$

$$12 < x < 18$$

حالت یازدهم

برعکس حالت هشتم است. به ما درصد می‌دهند و از ما نمره خام می‌خواهند. که ما درصد را تقسیم بر ۱۰۰ می‌کنیم، سطح را به دست می‌آوریم. از سطح Z را به دست می‌آوریم. و از Z نمره خام را به دست می‌آوریم.

مثال: اگر $\bar{x} = 15$ و $S = 3$ باشد، حداقل نمره ۱۶٪ بالایی چقدر است؟

$$16\% \div 100 = 0.16 \Rightarrow z = 1$$

$$z = \frac{x - \bar{x}}{S} \Rightarrow 1 = \frac{x - 15}{3} \Rightarrow 3 = x - 15 \Rightarrow x = 18$$

حالت دوازدهم

برعکس حالت نهم است. تعداد را می‌دهند، نمرات خام را می‌خواهند.

مثال: در نمونه‌ای به حجم ۵۰۰ نفر، نمره ۴۷۵ نفر وسطی چیست؟ به شرط آن که $S = 3$ و $\bar{x} = 15$ باشد. تعداد را تقسیم بر n می‌کنیم، سطح به دست می‌آید، از روی سطح Z به دست می‌آید و از روی Z نمره خام را به دست می‌آوریم.

$$\frac{475}{500} = 0.95$$

$$z = \pm 2$$

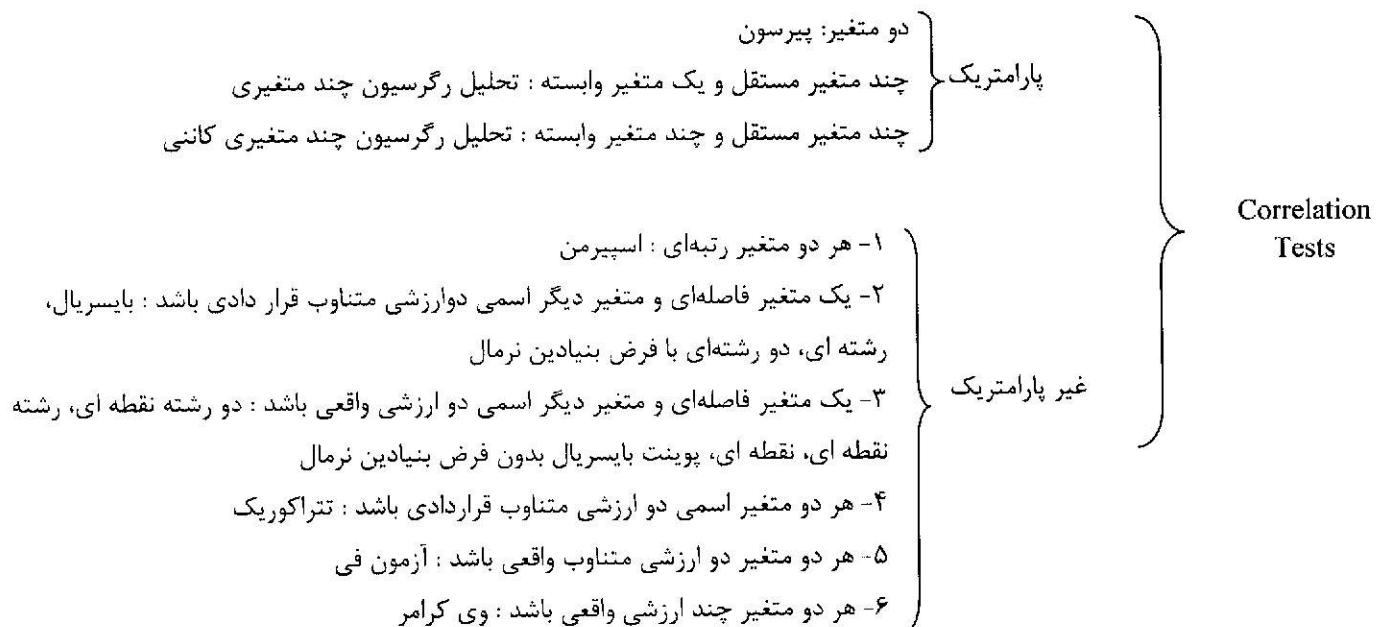
$$z = \frac{x - \bar{x}}{S}$$

$$2 = \frac{x - 15}{3} \Rightarrow 6 = x - 15 \Rightarrow x = 21$$

$$-2 = \frac{x - 15}{3} \Rightarrow -6 = x - 15 \Rightarrow x = 9$$

مباحث آزمون‌های همبستگی

همبستگی Correlation

سؤال: اگر بخواهیم همبستگی نمره هوشی و معدل را به دست آوریم. و قرار داد کنیم که از ۱۵ به بالا ← زرنگ و از ۱۵ به پائین

ضعیف می‌باشد، باید از چه آزمونی استفاده کنیم؟ جواب ← باسیریال
هوش ← فاصله‌ای

اسمی دو ارزشی از ۱۵ به بالا ← زرنگ
متناوب قراردادی از ۱۵ به پائین ← ضعیف

متناوب ← یعنی یا این باشد یا آن، غیر از این قبول نیست.

نکته: در آزمون باسیریال ← فرض نرمال بودن ضروری است ← در مورد متغیر اسمی دو ارزشی متناوب.

اگر بدون فرض بنیادی نرمال باشد. ← پویت باسیریال می‌شود.

آزمون پیرسون

با توجه به طبقه بندی آزمون‌های همبستگی در صورتی که داده‌های ما پارامتریک باشند و ما قصد بررسی میزان رابطه بین یک متغیر مستقل و یک متغیر وابسته را داشته باشیم از این آزمون استفاده می‌کنیم.

مهم: تعریف همبستگی از دیدگاه پیرسون \leftarrow میانگین حاصل ضرب نمرات استاندارد دو متغیر.

$$r = \frac{\sum z_x \cdot z_y}{n}$$

$$z_x = \frac{x - \bar{x}}{S_x}$$

$$z_y = \frac{y - \bar{y}}{S_y}$$

$$r = \frac{\frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{S_x S_y}}{n} \Rightarrow r = \frac{\frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{S_x S_y}}{n} \Rightarrow r = \frac{n}{\sqrt{S_x^2 \cdot S_y^2}}$$

$$r = \frac{\text{cov}}{\sqrt{\text{دوتا واریانس}}}$$

\times کوواریانس \leftarrow یعنی هم تغییری

کوواریانس میزان پراکندگی نمرات آزمودنی‌ها را نسبت به میانگین دو متغیر x و y نشان می‌دهد.

بنابراین فرمول نهایی همبستگی به این قرار است:

$$r = \frac{\frac{\sum xy - \bar{x}\bar{y}}{n}}{\sqrt{\left(\frac{\sum x^2 - \bar{x}^2}{n} \right) \left(\frac{\sum y^2 - \bar{y}^2}{n} \right)}}$$

تمرین: آیا بین اضطراب و تورم رابطه وجود دارد؟

$x = \text{اضطراب}$	$y = \text{تورم}$	xy	x^2	y^2
۱	۶	۶	۱	۳۶
۲	۷	۱۴	۴	۴۹
۳	۸	۲۴	۹	۶۴
۴	۹	۳۶	۱۶	۸۱
۵	۱۰	۵۰	۲۵	۱۰۰
Σ		۱۳۰	۵۵	۳۳۰
$\bar{x} = 3$	$\bar{y} = 3$			$\bar{xy} = 3 \times 8 = 24$

$$r = \frac{\frac{130 - 24}{5}}{\sqrt{2 \times 2}} = \frac{26 - 24}{2} = \frac{2}{2} = 1$$

$r = 1 \leftarrow$ یعنی همبستگی کامل و مستقیم است.

در باسیرال بعضی اوقات همبستگی کمی از ۱ بیشتر می‌شود.

چرا که بایسربال برآورد است.

در کل ضریب همبستگی بین $-1 \leq r \leq +1$ قرار دارد.

اگر $0 \leq r \leq +1$ \leftarrow همبستگی ناقص مستقیم است.

$r = 0 \leftarrow$ همبستگی وجود ندارد.

$-1 < r < 0 \leftarrow$ همبستگی ناقص معکوس است.

$r = +1 \leftarrow$ همبستگی کامل و مستقیم است.

$r = -1 \leftarrow$ همبستگی کامل معکوس است.

مهم: همیشه کواریانس، جهت همبستگی را تعیین می‌کند. در ضریب همبستگی مخرج همیشه مثبت است.

نکته: اگر واریانس‌ها مساوی باشند \leftarrow ضریب همبستگی با ضریب زاویه مساوی است.

اگر داده‌ها را استاندارد بکنیم، در این صورت: کواریانس = ضریب همبستگی می‌شود.

ضریب تعیین

می‌گوید که چند درصد از متغیر اول را متغیر دوم تبیین می‌کند یا برعکس.

$r^2 \times 100$ = ضریب تعیین یا واریانس مشترک

$r^2 \times 100$ = ضریب تعیین = درصد واریانس مشترک

تعربین: بین پیشرفت تحصیلی و هوش در یک تحقیق همبستگی ۰،۲۲ به دست آمده است؛ چند درصد از پیشرفت تحصیلی وابسته به هوش است؟

$$r = 0.22 \Rightarrow (0.22)^2 \times 100 = 4.48$$

رابطه بین انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی چقدر است؛ اگر بدانیم:

$$r = 0.5 \Rightarrow (0.5)^2 \times 100 = 25$$

اگر بدانیم $R = 0.45$ است رابطه بین امکانات و پیشرفت تحصیلی، چقدر است؟

$$r = 0.45 \Rightarrow (0.45)^2 \times 100 = 20.25$$

گام هفتم

تحلیل سؤال به این دلیل استفاده می‌گردد تا سؤال‌های نامربوط را حذف کنیم.

روش‌های تحلیل سؤال

(۱) درجه دشواری

(۲) ضریب تمیز

(۳) روش لوب

(۴) روش تحلیل عوامل

(۵) روش مبتنی خصیصه مکنون (تئوری سوال پاسخ)¹⁴

روش‌های درجه دشواری و ضریب تمیز جزو روش‌های کلاسیک می‌باشند.

¹⁴ Item- Response Theory

روش‌های درجه دشواری، ضریب تمیز، روش لوپ و روش تحلیل عوامل، جزء روش‌های وابسته به پاسخگو می‌باشد و بنابراین عناصر فرهنگی پاسخگویان در آن‌ها مؤثر است.

روش مبتنی بر خصیصه مکنون، جزء روش‌های نابسته به پاسخگو و بنابراین، نابسته به فرهنگ می‌باشد.

محاسبه درجه دشواری

در اصل درجه آسانی یا سهولت است؛ چون از محاسبه‌ی تعداد پاسخ دهنده‌گان صحیح نسبت به کل پاسخ دهنده‌گان به دست می‌آید. در آزمون‌های نگرش و عاطفی ضریب مقبولیت نام دارد.

محاسبه درجه دشواری در آزمون‌های عینی با مقیاس صفر و یک

اولین قدم تعیین ۲۷ درصد بالا و پایین است. یعنی ۲۷ درصد از افرادی را که در آزمون نمره بالایی گرفته‌اند انتخاب می‌کنیم. همینطور ۲۷ درصد از افرادی را که در آزمون نمره پایینی گرفته‌اند انتخاب می‌کنیم و سپس برای هر سؤال بصورت جداگانه درجه دشواری را با استفاده از فرمول زیر محاسبه می‌کنیم:

$$P = \frac{\text{تعداد صحیح بالا} + \text{تعداد صحیح پایین}}{\text{کل افراد بالا} + \text{کل افراد پایین}} \times 100$$

محاسبه درجه دشواری در آزمون‌های تشریحی

چون در آزمون‌های تشریحی نمره به صورت پیوستار می‌باشد (مثلاً صفر تا ۵، ۳، نمره) از این فرمول استفاده می‌کنیم:

$$P = \frac{\text{میانگین نمرات همه افراد در یک سوال}}{\text{بارم آن سوال}} \times 100$$

اگر $P > 70$ باشد، سؤال آسان تلقی می‌شود و اگر $P < 30$ باشد، سؤال سخت است.

مناسب‌ترین ضریب دشواری ۵۰ است و دامنه تغییر مناسب برای درجه دشواری $70 \leq P \leq 30$ است.

نکته: در صورتی که آزمودنی‌های یک آزمون از جهت خصیصه مورد اندازه‌گیری متجانس باشند، انتظار می‌رود دامنه تغییر درجه دشواری سؤال‌ها محدود باشد.

هرچه درجه دشواری متوسط باشد واریانس آن سؤال بزرگ‌تر است.

$$P = 0.5$$

$$S^2 = 0.5 \times 0.5 = 0.25$$

$$P = 0.3$$

$$S^2 = 0.3 \times 0.7 = 0.21$$

$$P = 0.8$$

$$S^2 = 0.8 \times 0.2 = 0.16$$

نکته: با افزایش سطح دشواری سؤال، واریانس سؤال ابتدا افزایش و سپس کاهش می‌یابد.

نکته: سطح دشواری ۵۰ برای سؤال‌های کوتاه پاسخ مناسب است. در سؤالات عینی در تعیین سطح دشواری باید عامل حدس را در نظر گرفت.

محاسبه ضریب تمیز

ضریب تمیز، قدرت سؤال را در تمایز گذاری یا تشخیص بین گروه قوی و ضعیف نشان می‌دهد. بنابراین، ضریب تمیز نوعی ضریب توافق سؤال با نمره کل آزمون است.

محاسبه ضریب تمیز در سؤالات عینی

$$D = \frac{\text{تعداد صحیح گروه پایین} - \text{تعداد صحیح گروه بالا}}{\text{کل تعداد افراد گروه بالا یا پایین}}$$

روش دیگر: محاسبه ضریب همبستگی پوینت باسیریال (دو رشته‌ای نقطه‌ای) بین نمره سؤال و نمره کل آزمون).

محاسبه ضریب تمیز در سؤالات تشریحی

چون در آزمون‌های تشریحی نمره به صورت پیوستار می‌باشد، بنابراین از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌کنیم.

اگر همبستگی سؤال با نمره کل آزمون مثبت و معنی دار باشد، بنابراین سؤال قدرت تمیز خوبی دارد. اگر همبستگی سؤال با نمره کل آزمون منفی باشد و یا معنی دار نباشد، بنابراین سؤال قدرت تمیز ندارد.

برای تعیین معنی داری قدرت تمیز به صورت زیر عمل می‌کنیم.

$$H_0 : r = 0$$

$$H_A : r \neq 0$$

$$d = n - 2$$

$$t = \frac{r}{\sqrt{\frac{1-r^2}{n-2}}} .$$

r = ضریب تمیز

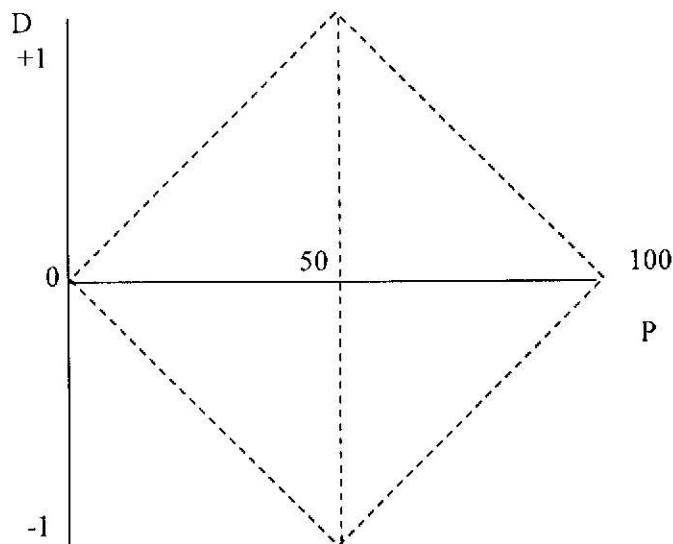
n = تعداد آزمون شوندگان

اگر $|t| \geq t_{\alpha/2}$ باشد فرض صفر رد می‌شود یعنی قدرت تمیز معنی دار است.

اگر $|t| < t_{\alpha/2}$ باشد فرض صفر را نمی‌توان رد کرد، یعنی قدرت تمیز معنی دار نیست. [۲]

رابطه بین ضریب تمیز و درجه دشواری

در نقطه ۵۰ درصد بهترین ضریب تمیز را داریم. رابطه بین ضریب تمیز و درجه دشواری را به صورت شکل زیر می‌توان نمایش داد.

همانگونه که شکل فوق نمایش می‌دهد با افزایش درجه دشواری ضریب تمیز افزایش می‌یابد تا در نقطه ۵۰ درصد درجه دشواری، بالاترین ضریب تمیز را داریم، و پس از آن با افزایش درجه دشواری ضریب تمیز کاهش می‌یابد تا به نقطه ۱۰۰ درصد ضریب تمیز صفر می‌شود.

نکته: توزیع نمرات آزمودنی که دارای سوالات با درجه دشواری ۵۰ و ضریب تمیز ۱ می‌باشند، هنجار است.

نکته: در صورتی که هیچ یک از آزمودنی‌ها به یک سوال آزمون پاسخ ندهند، مقدار درجه دشواری و ضریب تمیز آن سوال، صفر خواهد بود.

نکته: در صورتی که تمام آزمودنی‌ها به یک سوال آزمون پاسخ صحیح بدهند، مقدار درجه دشواری ۱۰۰ و ضریب تمیز آن سوال، صفر خواهد بود.

نکته: هر اندازه قدرت تمیز یک آزمون بیشتر باشد، نمرات حاصل از اجرای آن به همان اندازه یکدست و یکنواخت‌تر خواهد بود.

نکته: در صورتی که درجه دشواری ۵۰ درصد باشد ضریب تمیز ۱ خواهد بود، به عبارت دیگر درجه دشواری ۵۰ درصد اطلاعات افتراقی بیشتری به دست می‌دهد.

مثال: در جدول مقابل، اگر گزینه الف صحیح باشد، درجه دشواری و قدرت تمیز سوال به ترتیب چقدر خواهد شد؟

د	ج	ب	الف	
۳	.	۲	۱۵	گروه قوی
۸	.	۱۰	۲	گروه ضعیف

$$P = \frac{15+2}{20+20} \times 100 = 42.5$$

$$D = \frac{15-2}{20} = 0.65$$

تحلیل گزینه‌های انحرافی

هدف گزینه‌های انحرافی، منحرف کردن کسانی است که جواب سؤال را کاملاً نمی‌دانند، این کار بسیار مشکل است و باید از روی اشتباهات یادگیرندگان این گزینه‌ها را طرح کرد.

قاعده کلی تحلیل گزینه‌های انحرافی

هر گزینه انحرافی باید دست کم یک نفر از افراد گروه ضعیف را به خود جلب نماید و اگر هر دو گروه را جلب کرد تعداد افراد گروه ضعیف باید بیشتر باشد چون افراد گروه ضعیف در مجموع اطلاعات کمتری از مطالب آزمون را دارند. بنابراین گزینه ب و د در مثال فوق گزینه‌های انحرافی مناسبی است و ب بهتر از د است در حالی که گزینه انحرافی ج بسیار نامناسب است زیرا هیچکس را به خود جلب ننموده است.

تحلیل سؤال‌های آزمون‌های عملکردی و عاطفی

$$P = \frac{\sum H + \sum L - (2Ns \text{ score min})}{2N(\text{score max} - \text{score min})}$$

$$D = \frac{\sum H - \sum L}{N(\text{score max} - \text{score min})}$$

$\sum H$: مجموع نمره‌های گروه بالا

$\sum L$: مجموع نمره‌های گروه پایین

N : تعداد افراد گروه بالا یا پایین

Score max : بالاترین بارم سؤال

Score min : پایین‌ترین بارم همان سؤال [۲]

محاسبه ضریب دشواری و تمیز در پیش و پس آزمون

$$P = \frac{\text{تعداد افرادی که در پس آزمون به سوال پاسخ صحیح داده‌اند} + \text{تعداد افرادی که در پیش آزمون به سوال پاسخ صحیح داده‌اند}}{\text{تعداد کل پاسخ‌دهندگان}} \times 100$$

$$D = \frac{\text{تعداد افرادی که در پیش آزمون به سوال پاسخ صحیح داده‌اند} - \text{تعداد افرادی که در پس آزمون به سوال پاسخ صحیح داده‌اند}}{\text{تعداد کل پاسخ‌دهندگان}} \times 100$$

درجه دشواری و ضریب تمیز در آزمون‌های وابسته به ملاک (در حد تسلط بودن)

$$P = \frac{\text{تعداد پاسخ‌دهندگان صحیح در گروه غیر حد تسلط} + \text{تعداد پاسخ‌دهندگان صحیح در گروه در حد تسلط}}{\text{تعداد کل پاسخ‌دهندگان}} \times 100$$

$$D = \frac{\text{تعداد پاسخ‌دهندگان صحیح در گروه غیر حد تسلط} [2] \text{ حد تسلط}}{\text{گروه در حد تسلط} n} \times 100$$

با توجه به جدول زیر قدرت تمیز این سؤال چقدر است؟

	عدم تسلط	تسلط
پاسخ درست	۲	۹
پاسخ نادرست	۵	۲

$$D = \frac{9}{11} - \frac{2}{7} = 0.52$$

نکته: مهم‌ترین ملاک برای تصمیم گیری در مورد حذف یا نگهداری سؤال در آزمون، ضریب تشخیص(تمیز) می‌باشد.

روش لوپ

محاسبه پایایی کلی را انجام می‌دهیم، عددی که به دست می‌آید نشان دهنده هماهنگی درونی سؤالات است. اگر یک سؤال را از مجموعه سؤال‌ها کم کنیم و پایایی را دوباره حساب کنیم، در صورتی که پایایی پایین بیاید، نشان دهنده با ارزش بودن سؤال است، ولی اگر با حذف سؤال، پایایی بقیه سؤالات بالا برود، نشان دهنده نامناسب بودن سؤال می‌باشد. [۷]

روش تحلیل عامل

تحلیل عامل؛ یک مجموعه محاسبات ریاضی است با دو هدف اکتشافی و تأییدی. اگر در آزمون پس از انجام تحلیل عامل K عامل به دست بیاید، بنابراین، سؤال مناسب، سؤالی است که حداقل در یک عامل نقش داشته باشد. در صورتی که سؤال در هیچ عاملی نقش نداشته باشد، در این صورت سؤال نامناسبی است. [۸]

روش IRT

تحلیل سؤال به کمک نظریه IRT (تئوری سؤال پاسخ) را در مورد آزمون‌های توانایی عینی (صفر و یک) می‌توانیم انجام دهیم. نظریه فوق بر این فرض استوار است که یک صفت یا ویژگی زیر بنایی وجود دارد که به شخص امکان می‌دهد تا در یک تکلیف شناختی معین موفقیت کسب نماید. [۸]

برای مثال: قدیک صفت مکنون تک بعدی است، چون نمی‌توان مفهوم قد را دید به آن مکنون می‌گویند. اما خصیصه‌های آن را می‌توان اندازه گرفت.

در نظریه سؤال – پاسخ به کاربرد نظریه یا الگوی صفت مکنون گفته می‌شود، در نظریه سؤال – پاسخ به جای تأکید بر نمرات کل آزمون، بر پاسخ‌های آزمودنی‌ها به تک تک سؤالات آزمون تأکید می‌شود، و با استفاده از مدل‌های ریاضی پیچیده می‌توان احتمال پاسخ درست به یک سؤال را به عنوان تابعی از توانایی آزمون شونده و همچنین برخی ویژگی‌های سؤال را پیش بینی کرد.^[۲]

ویژگی‌های سؤال به دست آمده توسط این نظریه را به صورت نمودار منحنی ویژگی سؤال (ICC)^[۱۵] نشان می‌دهند.

برای تهیه منحنی ویژگی یک سؤال، نسبت یا درصد آزمون شوندگانی که آن سؤال را درست جواب داده اند در رابطه با نوعی ملاک یا معیار (مثلًاً نمره کل آزمون) رسم می‌شود. یعنی، بر روی محور افقی نمره کل آزمون و بر روی محور عمودی نسبت آزمون شوندگانی که به سؤال پاسخ درست داده اند مشخص می‌شود و از روی این منحنی می‌توان ضریب دشواری و تمیز را به دست آورد.

ضریب دشواری: نمره معیار یا ملاکی است که در آن ۵۰ درصد آزمون شوندگان سؤال را درست پاسخ داده اند.

ضریب تمیز: شب منحنی ویژگی سؤال، هر چه شبیتر باشد، ضریب تمیز قوی‌تر است.^[۳]

بنابراین سؤال مناسب، سؤالی است که منحنی ویژگی آن در نقطه برش حداقل شبی را دارد.

نکته: خط افقی در منحنی ویژگی سؤال، همه جواب غلط داده اندیا همه جواب صحیح داده اند.

نکته: آستانه، نقطه عطف منحنی است زیرا در این نقطه جهت منحنی تغییر می‌کند و در نقطه برش ۵۰ درصد است.

برازنده کردن منحنی ویژگی سؤال

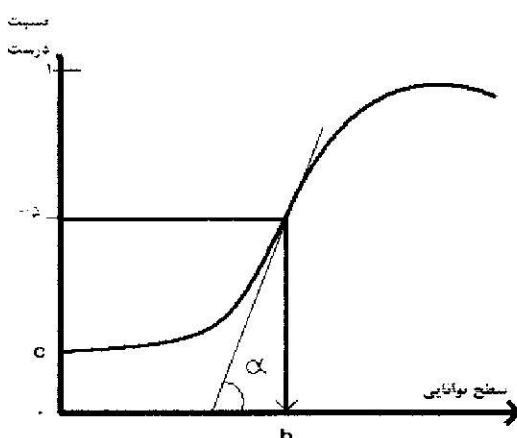
$\alpha = 1g\alpha$ نشان دهنده شب منحنی برای قدرت تمیز

b معرف آستانه یا همان ضریب دشواری سؤال

c پارامتر حدس و تصادف است.

هر چه احتمال کسب نمره از راه حدس برای سؤالی بیشتر باشد مقدار c برای آن سؤال بیشتر است.

شکل ۳، برازنده کردن منحنی ویژگی سؤال

^{۱۵} Item Charactristic Curve

سؤالات ۵۰ درصد اول

- ۱ - توانایی در ارائه یک طرح تحقیقی جزء کدام یک از طبقات حوزه شناخت است؟
- (الف) کاربستن (ب) تحلیل (ج) ترکیب (د) ارزشیابی
- ۲ - کدام یک از سیستم‌های نمره گذاری، هم آسان‌تر انجام می‌گیرد و هم اطلاعات دقیق‌تری در اختیار می‌گذارد؟
- (الف) صفر تا ۲۰ (ب) صفر تا ۱۰۰ (ج) خوب، متوسط، ضعیف (د) الف، ب، ج، د
- ۳ - اگر شماره کارت ملی ایرانیان از سن آنان اطلاع دهد، این شماره در کدام مقیاس اندازه‌گیری بیان خواهد شد؟
- (الف) اسمی (ب) ترتیبی (ج) فاصله‌ای (د) نسبی
- ۴ - در پاسخ گویی به آزمون‌ها، کدام عامل در کاهش حدس و گمان تأثیر گذار است؟
- (الف) دشوار بودن گزینه‌ها (ب) کاهش تعداد سؤال‌ها (ج) زیاد بودن تعداد گزینه‌ها
- ۵ - سطح دشواری ۵۰٪ برای کدام نوع از سوال‌ها مناسب‌تر است؟
- (الف) تشریحی (ب) صحیح - غلط (ج) چهار گزینه‌ای (د) کوتاه پاسخ
- ۶ - در ارزشیابی ملاک - مرجع، کارکرد یادگیرنده با سنجیده می‌شود.
- (الف) جدول نرم (ب) یک معیار (ج) باگروه خودش (د) مقیاس نمره گذاری
- ۷ - در یک آزمون ۴۰ سؤالی پنج گزینه‌ای، که به پاسخ‌های غلط نمره منفی تعلق می‌گیرد، دانش آموزی به ۳۲ سؤال پاسخ صحیح، و به ۱۲ سؤال، پاسخ غلط داده است. اگر هر سؤال یک نمره داشته باشد، نمره اصلاح شده وی کدام است؟
- (الف) ۲۰ (ب) ۲۷ (ج) ۲۸ (د) ۲۹
- ۸ - سؤال خوب، سؤالی است که منحنی ویژگی آن در نقطه برش شب را دارد؟
- (الف) حداقل (ب) حداکثر (ج) ۵۰٪ (د) ۶۸٪
- ۹ - در گزارش نتایج یک آزمون، مقدار انحراف استاندارد «۱.۵» ذکر شده است. بنابراین، می‌توان گفت:
- (الف) دامنه نمرات خیلی زیاد بوده است. (ب) واریانس نمرات منفی بوده است.
- (ج) محاسبات انجام شده غلط بوده است. (د) جمع نمرات مثبت و منفی صفر نبوده است.
- ۱۰ - در جدول مقابل، اگر گزینه «الف» صحیح باشد، درجه دشواری و قدرت تمیز سؤال به ترتیب چه قدر خواهد بود؟
الف	ب	ج	د
۱۵	۲	.	۳
گروه قوی			
گروه ضعیف	۲	۱۰	۸
- (الف) ۴۲.۵٪ و ۶۵٪ (ب) ۴۲.۵٪ و ۸۵٪ (ج) ۸۵٪ و ۰٪ (د) ۰٪ و ۸۵٪

- ۱۱ - اگر معلمی ۶۰ ورقه انشایی را پشت سروهم تصحیح کند، بعد میانگین ۴ گروه ورقه ۱۵ تایی را جداگانه به دست آورد، میانگین کدام گروه ۱۵ تایی بیشتر از بقیه خواهد شد؟

الف) اول ب) دوم ج) سوم د) چهارم

۱۲ - در تصحیح اوراق انشایی، برای خنثی کردن اثر نحوه پاسخگویی به اولین سؤال بر نمره گذاری سؤالات بعدی، باید
 ب) الگوی دقیق پاسخها را فراهم آورد.
 ج) اوراق را سؤال به سؤال تصحیح کرد.
 د) کل پاسخ را یکجا در نظر گرفت.

۱۳ - اصطلاح «لنگرگاه» در نمره گذاری اوراق انشایی عبارت از ورقه‌ای است که :

الف) به داشت آموز خیلی قوی تعلق دارد.
 ب) بدتر از ورقه‌های بعد از آن است.
 ج) بهتر از ورقه‌های بعد از آن است.
 د) آشکارا با ورقه‌های قبلی تفاوت دارد.

۱۴ - ضریب همبستگی دو رشته‌ای نقطه‌ای برای محاسبه کدام یک از شاخص‌های زیر مفیدتر است؟
 ب) قدرت تمیز
 ج) همبستگی درونی سؤال‌ها
 د) درجه دشواری

۱۵ - در صورتی که هیچ یک از آزمودنی‌ها به یک سؤال آزمون پاسخ ندهند، مقدار ضریب دشواری و ضریب تمیز به ترتیب چقدر خواهد بود؟

الف) یک- صفر ب) صفر- یک ج) صفر- صفر د) یک - یک

۱۶ - ارزشیابی تشخیص زمانی وارد عمل می‌شود که بخواهند:

الف) تحول هریک از دانش آموزان را در طول سال دنبال کنند.
 ب) پیشرفت و نزدیکی آزمودنی به هدف تعیین شده را بررسی کنند.
 ج) از روند کار ترازنامه‌ای فراهم آورند و تصمیم خاصی اتخاذ کنند.
 د) از توانایی آزمودنی برای شروع نوع خاصی از یادگیری مطلع شوند.

۱۷ - شعری را به نثر ساده برگرداند، این سؤال در چه سطحی قرار دارد؟

الف) فهمیدن ب) کاربستان ج) تحلیل د) ترکیب

۱۸ - کدام جمله، تنها مناسب تری برای یک سؤال چند گزینه‌ای است؟

الف) اوراق سؤالات انشایی را باید بدون اسم تصحیح کرد.
 ب) اوراق سؤالات انشایی را باید ورقه به ورقه تصحیح کرد.
 ج) در تصحیح اوراق انشایی باید دو قاعده رعایت شود.
 د) در تصحیح اوراق سؤالات انشایی کدام قاعده باید رعایت شود.

۱۹ - وجود جدول طرح آزمون موجب می‌شود که
 الف) سؤالات، تنها سطوح بالای هدف‌ها را اندازه بگیرند.
 ب) تعداد سؤالات با اهمیت هدف‌ها و محتوا مناسب باشد.
 ج) به هدف‌های کلی، سؤالات تشریحی اختصاص داده شود.
 د) از فضول با حجم بیشتر سؤالات بیشتری طرح شود.

- ۲۰ - در ارتباط با تهیه و اجرای آزمون‌های تشریحی، کدام روش توصیه نشده است؟

 - الف) از کلماتی مثل، چه کسی، چه وقت، و هرگز استفاده نکردن.
 - ب) زمان لازم برای پاسخگویی به هر سؤال را جداگانه در نظر گرفتن.
 - ج) حق انتخاب چند سؤال از بین تعدادی سؤال را به آزمودنی‌ها دادن.
 - د) به جای ورقه تصحیح کردن، سؤال به سؤال تصحیح کردن.

۲۱ - اگر طول پرسش‌ها و پاسخ‌های سؤالات جور کردنی کوتاه باشد، انجام دادن کدام یک از موارد زیر راحت‌تر خواهد شد؟

 - الف) تضمین روایی محتوا
 - ب) ازدیاد پایایی آزمون
 - ج) رعایت تجانس دو ستون
 - د) اندازه‌گیری اهداف سطح بالا

۲۲ - در آزمونی که ۶۰ نفر در آن شرکت کرده اند، ۱۵ نفر به سؤالی پاسخ غلط می‌دهند. ضریب دشواری این سؤال کدام است؟

 - الف) ۱۵٪
 - ب) ۲۵٪
 - ج) ۴۵٪
 - د) ۷۵٪

۲۳ - در طرح سؤالات چندگزینه‌ای، تنها محدودیتی که توصیه شده عبارت است از:

 - الف) استفاده نکردن از ذوق و سلیقه شخصی
 - ب) نوشتن تنه سؤال به صورت جمله سؤالی
 - ج) استفاده نکردن از جملات منفی و دشوار
 - د) حفظ ویرگی اصل سؤال (تنه و تعدادی گزینه)

۲۴ - در طرح سؤالات جور کردنی، تنظیم فهرست پاسخ‌ها به طور منطقی چه امتیازی دارد؟

 - الف) در وقت دانش آموزان صرفه جویی می‌شود.
 - ب) انسجام بین پاسخ‌های سؤالات تضمین می‌شود.
 - ج) پاسخ‌ها و پرسش‌ها با یکدیگر جوړ می‌شوند.
 - د) یک پاسخ معین با چند پرسش جور می‌شود.

۲۵ - اگر ضریب تشخیص (قوه تمیز) یک سؤال ۱۰۰ درصد باشد، درجه دشواری سؤال چند درصد خواهد بود؟

 - الف) صفر
 - ب) ۲۵
 - ج) ۵۰
 - د) ۱۰۰

۲۶ - در کدام یک از روش‌های ارزشیابی زیر، معلم، ضمن ارزشیابی، آموزش نیز می‌دهد؟

 - الف) پورت فولیو
 - ب) واقعه نگاری
 - ج) نمونه کار
 - د) چند گزینه ای

۲۷ - ضریبی که در مقابل هریک از قسمت‌های جدول طرح آزمون نوشته می‌شود، چه چیزی را نشان می‌دهد؟

 - الف) ارزش محتوای درس
 - ب) تعداد سؤالات هر فصل
 - ج) اهمیت هدف‌های آموزشی
 - د) کارایی گزینه‌ها

۲۸ - در مراحل تحلیل سؤال‌های آزمون، مهم‌ترین ملاک برای تصمیم گیری در مورد حذف یا نگهداری سؤال در آزمون جدید چیست؟

 - الف) ضریب تشخیص
 - ب) واریانس سؤال
 - ج) سطح دشواری
 - د) کارایی گزینه‌ها

۲۹ - کدام یک از هدف‌های زیر برای جدول طرح آزمون مناسب‌تر خواهد بود؟

 - الف) مفاهیم کلیدی را درست تعریف کند.
 - ب) طبقه بنده آزمون‌ها را بشناسد.
 - ج) طرز تهیه جدول دو بعدی را درست بفهمد.
 - د) تفاوت میان اعتیار و روایی را بداند.

۳۰- کدام یک از فرآیندهای ذهنی در قلمرو «درک و فهم» دانش آموز قرار می‌گیرد؟

- الف) تسلط بر دانش اصول و قواعد کلی
ج) قدرت ابتکار و نوآوری مطلب جدید

ب) توانایی در تجزیه و تحلیل یک مطلب
د) توانایی در تفسیر نکات مهم یک مطلب

۳۱ - به منظور کار عملی، از دانشجویان خواسته شده است که یکی از مسائل آموزش و پرورش را بررسی کنند و راه حل‌های پیشنهادی خود را ارائه دهند. این تکلیف کدام سطح از یادگیری را ارزیابی می‌کند؟

- الف) کلبرد ب) تجزیه ج) ترکیب د) ارزشیابی

۳۲- نمره استاندارد (Z) دانش آموزی ۵،۰ است. اگر نمره خام این دانش آموز ۱۵ و میانگین کلاس ۱۴ باشد، انحراف معیار نمرات کلاس چند خواهد بود؟

- الف) ١ ب) ١/٥ ج) ٢ د) ٢/٥

۳۳- کدام درجه دشواری سؤال، اطلاعات افتراقی بیشتری را به دست می‌دهد؟

- $$P = 1, \dots, 5 \quad P = 1, 2, 5 \quad P = 0, 5 \quad P = 0, 2, 5$$

۳۴ - نسبت پاسخ درست آزمودنی‌های گروه ملاک بالا (قوی) به یک سؤال آزمون ۲۷،۰ و نسبت پاسخ درست آزمودنی‌های گروه ملاک پایین (ضعیف) ۰/۳۷ است. ضریب تمیز این سؤال کدام است؟

- الف) ٥٠ - ب) ١٠ - ج) ٣٣ + د) ٦٤ +

۳۵- در صورتی که آزمودنی‌های یک آزمون از جهت خصیصه مورد اندازه‌گیری متجانس باشند، انتظار می‌رود دامنه تغییر درجه دشواری سوال‌ها چگونه باشد؟

- الف) محدود ب) گسترده ج) در حد متوسط د) در حد بالا

۳۶- برای محاسبه رابطه بین نمره‌های درس دستور زبان و درگ زبان انگلیسی که هریک توزیعی دو ارزشی دارد، کدامیک از ضرایب همبستگی ارجح‌تر است؟

- الف) ضریب دو رشته ای
ج) ضریب تتراء کوریک

ب) ضریب فی
د) ضریب دو رشته‌ای نقطه ای

۳۷- جدول زیر نشان دهنده پاسخ‌های درست و نادرست دو گروه از دانش آموزان به یک سؤال است، قدرت تمیز این سؤال چقدر است؟

سلط	عدم سلط	
۹	۲	پاسخ درست
۲	۵	پاسخ نادرست

- الف) ٤٣، ب) ٥٢، ج) ٦٣، د) ٧٣.

۳۸ - در یک آزمون ۱۰۰ سؤالی با توزیع نرمال و انحراف معیار ۱۵ و میانگین ۵۰، تقریباً چند درصد افراد نمره‌ای بین ۵ و ۲۰ دارند؟

الف) ۲ درصد ب) ۵ درصد ج) ۸ درصد د) ۱۶ درصد

۳۹ - در هنگام آموزش یک هدف عاطفی، دانش آموزان از معلم می‌خواهند که توضیحات بیشتری ارائه نماید. این دانش آموزان در کدام سطح از یادگیری عاطفی قرار دارند؟

الف) دانش ب) ارزش گذاری ج) سازماندهی ارزشها د) توجه (دریافت)

۴۰ - کدامیک از انواع ارزشیابی تقریباً در حاشیه قرار دارد و مکمل عمل آموزشی نیست؟

الف) تشخیصی ب) تکوینی ج) مستمر د) مجموعی

گام هشتم

گام هشتم فرآیند ارزشیابی بررسی شواهد پایایی^{۱۶} است.

پایایی یک وسیله اندازه‌گیری عمدتاً دقت نتایج حاصل را می‌سنجد.

بنا به تعریف، پایایی به دقت، اعتمادپذیری، همسانی در اندازه‌گیری، ثبات یا تکرار پذیری نتایج آزمون اشاره می‌کند.^[۳]

از دیدگاه کرونباخ تعمیم پذیری نتایج آزمون به پایایی اشاره می‌کند.^[۲]

نکته: پایایی آزمون با درجه دشواری متوسط و ضریب تمیز بالا ارتباط دارد.

برای اینکه یک آزمون روا^{۱۷} باشد باید نخست پایا باشد یعنی پایایی شرط روای^{۱۸} است اما روایی برای پایایی ضروری نیست.

نکته: اگر آزمونی در هر بار اجرا بر روی تعدادی دانش آموز نتایج مختلفی به دست بدهد، آن آزمون پایا نیست.

نکته: اگر آزمونی چیزی را بسنجد، پایایی آن بالاست.

روش‌های تعیین پایایی

روش‌های تعیین پایایی را به قرار زیر می‌توان طبقه بندی نمود:

۱) پایایی مصححان

۲) روش بازارزمانی

۳) روش فرم‌های هم ارز

۴) روش همسانی درونی

تعیین برآورد

ضریب الگای کرونباخ

کودر- ریچاردسون ۲۰

کودر- ریچاردسون ۲۱

¹⁶ Reliability

¹⁷ Valid

¹⁸ Validity

پایایی مصححان

میزان همبستگی بین چند مصحح که یک برگه امتحانی را تصحیح می‌کنند و این پایایی به تصحیح کنندگان برگه‌های امتحانی مربوط است و نباید آن را با پایایی آزمون که مربوط به سؤالات آزمون است، اشتباه کرد.
روش محاسبه آن به قرار زیر است:

$$\text{ضریب پایایی } [3] = \frac{\text{تعداد توافق‌ها}}{\text{تعداد توافق‌ها} + \text{تعداد عدم توافق‌ها}} \times 100$$

مثال: نتایج زیر به دست آمده است پایایی تصحیح را به دست آورید.

مردود توسط عده‌ای و مردود توسط عده‌ای دیگر	قبول توسط همه معلمان	قبول توسط عده‌ای و مردود توسط عده‌ای دیگر
۴۵	۳۵	۲۵

$$\text{ضریب پایایی } = \frac{60}{100} \times 100 = 60\%$$

روش بازآزمایی

ساده‌ترین روش تعیین پایایی یک آزمون، بازآزمایی می‌باشد.
یک آزمون را در دو نوبت به گروه واحدی از آزمون شوندگان می‌دهند و نمرات حاصل را باهم مقایسه می‌کنند. ضریب همبستگی بین نمرات دوبار اجراء، ضریب پایایی آزمون است.

این روش تنها زمانی قابل استفاده است که ویژگی مورد اندازه‌گیری در طول زمان تغییر نکند: مثل هوش [۳]
به عبارت دیگر، در این روش تعیین پایایی، میزان تغییر در طول زمان به عنوان منبعی از خطا در نظر گرفته می‌شود.

معایب روشن بازآزمایی

- ۱) آشنایی با سؤالات در نوبت اول آزمون
- ۲) چون نمونه سوال‌ها تکراری است، نمرات حاصل از بازآزمایی هیچ اطلاعی مبنی بر این که اگر نمونه سؤالات تغییر کند، چه تغییری حاصل خواهد شد، به دست نمی‌دهد.
- ۳) اگر فاصله زمانی دو اجرا زیاد شود، احتمال دارد مقدار خطای اندازه‌گیری S^2_e با نمره واقعی S^2_d درهم آمیزد.
- ۴) اجرای مجدد آزمون، مطلوب معلم و شاگرد نیست و فقدان علاقه در نمرات اجرای دوم تأثیر می‌گذارد. [۳]

روش فرم‌های هم ارز

تهیه دو آزمون موازی برای یک مطلب و اجرای آن‌ها روی یک گروه واحد از آزمون شوندگان در فاصله زمانی کوتاه. دو آزمون در صورتی موازی هستند که نسبت واریانس نمره واقعی آن‌ها به واریانس نمره مشاهده شده باهم برابر باشد. $r_{xx} = \frac{S^2_T}{S^2_x} = \frac{S^2_{T'}}{S^2_{x'}}$. همینطور نمره‌های واقعی آن‌ها مساوی باشد $x'_T = x_T$ و نمرات خطای آن‌ها مساوی باشد $x'_E = x_E$. همینطور واریانس نمرات مشاهده شده آن‌ها باهم برابر باشد $S^2_x = S^2_{x'}$. در این صورت کوواریانس مشاهده شده، همان واریانس نمرات حقيقی است. $\text{Cov}_{xx'} = S^2_T$.

اگر $r_{xx} = 1$ در این صورت $x_0 = x_T$. یعنی اگر ضریب پایابی مساوی یک باشد در این صورت نمره مشاهده شده همان نمره واقعی است.

اگر $r_{TT} = 1$ در این صورت دو آزمون موازی هستند. یعنی اگر همبستگی بین نمرات واقعی دو آزمون برابر یک باشد، در این صورت آن دو آزمون موازی هستند.

اگر $r_{xx} = 0$ باشد در این صورت $S^2_x = S^2_{x'}$. یعنی اگر همبستگی بین دو آزمون مساوی صفر باشد، در این صورت واریانس نمره مشاهده شده برابر با واریانس نمرات خطای می‌باشد.

اگر $r_{xx'} = 1$ در این صورت $S^2_x = S^2_{x'}$. یعنی اگر همبستگی بین دو آزمون موازی مساوی یک باشد، در این صورت واریانس نمره مشاهده شده برابر با واریانس نمرات خطای می‌باشد.

اگر $r_{xx'} < 1$ در این صورت $S^2_x = S^2_{x'} + S^2_E$. یعنی اگر همبستگی بین دو آزمون موازی عددی بین یک الی صفر باشد در این صورت واریانس نمره مشاهده شده برابر با مجموع واریانس‌های نمرات واقعی و خطای می‌باشد. [۸]

مشکل عمدۀ روش هم ارز

ساخت فرم هم ارز برای یک آزمون کار مشکلی است. در بعضی موارد آزمون شوندگان در پاسخ به سؤال‌های فرم اول آزمون با اصولی آشنا می‌شوند که عملکرد آنان را در فرم دوم تحت تأثیر قرار می‌دهد. [۳]

روش‌های همسانی درونی

در این روش‌ها همسانی یا یکنواختی درون آزمون (ماده‌ها یا سؤالات تشکیل دهنده آزمون) را می‌سنجد. بنابراین اگر آزمونی دارای سؤال‌های متجانس و همگون باشد از طریق همسانی درونی یا ثبات درونی، بهتر می‌توان پایابی را برآورد کرد. [۳]

روش دو نیمه کردن

روش دو نیمه کردن اولین روش همسانی درونی می‌باشد. در این روش آزمون را یک بار با گروه واحدی اجرا می‌کنیم و پس از اجرا آن را به دو نیمه تقسیم می‌نماییم. ضریب همبستگی حاصل از نمرات دو نیمه آزمون، ضریب پایابی هریک از دو نیمه خواهد بود. برای تعیین پایابی کل آزمون از فرمول تصحیح اسپیرمن-براون استفاده می‌کنیم که به قرار زیر است:

$$r_{\text{tt}} = \frac{K \cdot r_{1/2}^{1/2}}{1 + (k - 1) \cdot r_{1/2}^{1/2}}$$

r_n = ضریب پایایی کل آزمون

$r_{1/2}^{1/2}$ = ضریب همبستگی بین نیمه‌های آزمون

$$= K = \frac{\text{تعداد سوالات جدید}}{\text{تعداد سوالات قبلی}} (K \text{ در دو نیمه آزمون ۲ می‌شود) [۳]$$

مثال: ضریب همبستگی دو نیمه آزمون $0.6 = r_{1/2}^{1/2}$, ضریب پایایی کل آزمون چقدر است؟

$$K = 2$$

$$r_n = \frac{2 \times 0.6}{1 + (2-1)0.6} = \frac{1.2}{1.6} = 0.75$$

مثال: ضریب پایایی برای یک آزمون ۱۰۰ سؤالی برابر ۰.۹ است. اگر طول آزمون را به $\frac{3}{4}$ تقلیل دهیم ضریب پایایی چقدر خواهد بود؟

$$K = \frac{3}{4}$$

$$r_n = \frac{\frac{3}{4} \times 0.9}{1 + (\frac{3}{4} - 1) \times 0.9} = \frac{0.675}{0.775} = 0.87$$

مثال: ضریب پایایی یک آزمون n سؤالی برابر ۰.۸ است. برای آن که ضریب پایایی به ۰.۹ برسد طول آزمون چقدر باید باشد.

$$K = \frac{x}{n}$$

$$0.9 = \frac{\frac{x}{n} \times 0.8}{1 + (\frac{x}{n} - 1) \times 0.8} = \frac{\frac{0.8x}{n}}{\frac{n + (x-n)0.8}{n}} = 0.9 \Rightarrow 0.8x = 0.9n + 0.72(x-n)0.8x = 0.9n + 0.72x - 0.72n$$

$$0.08x = 0.18n$$

$$x = 2.25n$$

روش ضریب آلفای کرونباخ

در این روش اجزاء یا قسمت‌های آزمون برای سنجش ضریب پایایی آزمون به کار می‌روند:
 n = تعداد بخش‌های آزمون

$$\alpha = \left(\frac{n}{n-1} \right) \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

S_i^2 = واریانس بخش‌های آزمون

S_t^2 = واریانس کل آزمون

مثال: آزمونی با ۱۰ بخش با مجموع واریانس بخش‌ها $\sum S_i^2 = 15$ و واریانس نمرات ۲۰، ضریب پایایی چقدر است؟

$$\alpha = \left(\frac{10}{9} \right) \left(1 - \frac{15}{20} \right) = 0.27$$

نکته: ضریب الگای کرونباخ برای آزمون‌هایی با سؤالات تشریحی نیز به کار می‌رود و هر سؤال یک بخش تلقی می‌شود.

مثال: واریانس‌های هریک از ۴ سؤال یک آزمون انشایی به ترتیب ۹، ۱۰، ۲، ۴۸ و ۱۶ محاسبه شده است، اگر واریانس کل سؤال برابر ۱ باشد، ضریب پایایی آزمون چقدر خواهد بود؟

$$\alpha = \left(\frac{4}{3} \right) \left(1 - \frac{40}{100} \right) = 0.8$$

نکته: مقدار α کرونباخ چون برآورده است، ممکن است بیشتر از یک بشود.

نکته: مقدار α کرونباخ وابسته به مقدار n (تعداد خرده آزمون‌ها) می‌باشد. هر چقدر n بیشتر باشد برآورد دقیق‌تر است. همانطور که اشاره گردید، α کرونباخ یک برآورده است. این روش میانگین همه همبستگی‌های دو نیمه‌های یک آزمون است که با فرمول اسپیرمن – براون اصلاح گردد.

$$[\lambda] \quad \alpha = r_{tt} = \frac{K\bar{r}}{1 + (K-1)\bar{r}}$$

مثال: در یک آزمون دارای ۴ سؤال بین تمام سؤالات به صورت دو به دو همبستگی گرفتیم و میانگین همبستگی‌ها را به دست آورده‌یم، $\bar{r} = 0.7$ ، میزان پایایی آزمون چقدر است؟

$$\alpha = r_{tt} = \frac{2(0.7)}{1 + (2-1)0.7} = \frac{1.4}{1.7} = 0.82$$

روش کودر – ریچاردسون ۲۰ و ۲۱

در صورتی که سؤالات دو ارزشی (صفر و یک) باشند و درجه دشواری سؤالات متفاوت باشد، در این صورت، از فرمول کودر – ریچاردسون ۲۰ استفاده می‌کنیم:

$$KR_{20} = \left(\frac{n}{n-1} \right) \left(1 - \frac{\sum p_i q_i}{S_i^2} \right)$$

n = تعداد سؤالات

S_i^2 = واریانس نمرات آزمون

p = نسبت آزمون شوندگانی که به هر سؤال پاسخ صحیح داده‌اند.

q = نسبت آزمون شوندگانی که به هر سؤال پاسخ غلط داده‌اند.

اگر همه سؤالات دارای درجه دشواری متوسط و شبیه به هم باشند از KR_{21} استفاده می‌کیم:

$$[\lambda] \quad KR_{21} = \left(\frac{n}{n-1} \right) \left(1 - \frac{n\bar{p}\bar{q}}{S_i^2} \right)$$

نکته: در روش‌های α کرونباخ، کودر-ریچاردسون ۲۰ و ۲۱ برای تعیین ضریب پایایی به تک تک سوالات توجه می‌شود.

مثال: میانگین و انحراف معیار نمره‌های دانش آموزان یک کلاس ۳۱ نفری در آزمون ۵۰ سوالی به ترتیب برابر با ۳۰ و ۶ شده است. ضریب پایایی این آزمون چقدر است؟

$$\bar{p} = \frac{30}{50} = 0.6$$

$$\bar{q} = 1 - 0.6 = 0.4$$

$$S_t^2 = 36$$

$$n = 50$$

$$KR_{21} = \left(\frac{50}{49} \right) \left(1 - \frac{50 \times 0.6 \times 0.4}{36} \right) = 0.68$$

نکته: در صورتی که فقط سه جزء تعداد سوال‌ها، میانگین و واریانس را داشته باشیم، KR_{21} از فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$[۳] \quad KR_{21} = \left(\frac{n}{n-1} \right) \left(1 - \frac{\bar{x}(n-\bar{x})}{nS_t^2} \right)$$

مثال: فوق را با این فرمول نیز محاسبه می‌کنیم:

$$\bar{x} = 30$$

$$S_t^2 = 36$$

$$n = 50$$

$$KR_{21} = \left(\frac{50}{49} \right) \left(1 - \frac{20(50-30)}{50 \times 36} \right) = 0.68$$

نکته: مقادیر پایایی حاصل از دو روش KR_{20} و KR_{21} در حالتی برابر خواهد بود که دشواری همه سوال‌های آزمون یکسان باشند. در غیر این صورت مقدار KR_{21} کوچکتر از مقدار KR_{20} خواهد شد.

روش تعیین پایایی آزمون‌های سرعت

آزمون‌ها را می‌توان به دو دسته آزمون‌های قدرت و آزمون‌های سرعت طبقه بندی کرد. برای آزمون‌های قدرت تمامی روش‌های پایایی قابل استفاده است. ولی در آزمون‌های سرعت، فقط از روش‌های بازآزمایی استفاده می‌کنیم، چون در این آزمون‌ها تقریباً تمامی سوالاتی را که وقت رسیدگی به آن‌ها را دارند، درست جواب می‌دهند و تنها تفاوت آن‌ها در تعداد سوالاتی است که جواب می‌دهند. برای کاهش یادآوری دوبار اجرا در بازآزمایی، بهترین روش، اجرای دو فرم هم ارز یا موازی است که بلا فاصله بعد از هم اجرا می‌شود.

پایایی نمرات اختلاف

تفاوت بین نمرات دو آزمون (پیش آزمون و پس آزمون یا دو فرم موازی یک آزمون)، دارای پایایی اختلاف است که به قرار زیر به دست می‌آید:

$$r_d = \frac{\frac{r_{1,1} + r_{2,2}}{2} - r_{1,2}}{1 - r_{1,2}}$$

r_d = پایایی اختلاف

$r_{1,1}$ = پایایی آزمون اول

$r_{2,2}$ = پایایی آزمون دوم

$r_{1,2}$ = همبستگی آزمون اول و دوم

مثال: دو آزمون دارای همبستگی ۰.۸، پایایی آزمون اول ۰.۹ و آزمون دوم ۰.۸۵، پایایی نمره اختلاف چقدر است؟

$$r_d = \frac{\frac{0.9 + 0.85}{2} - 0.8}{1 - 0.8} = 0.4$$

$r_{1,2}$ = ۰.۸

$r_{1,1}$ = ۰.۹

$r_{2,2}$ = ۰.۸۵

نکته: هرچه همبستگی دو آزمون بیشتر باشد، پایایی نمره اختلاف دو آزمون کمتر می‌شود.

خطای معیار اندازه‌گیری

از فواید ضریب پایایی، به دست آوردن خطای اندازه‌گیری است.

فقدان دقیقی که از نایابی آزمون ناشی می‌شود، در خطای اندازه‌گیری انعکاس می‌یابد. خطای معیار اندازه‌گیری به قرار زیر به دست می‌آید:

SEM : خطای معیار اندازه‌گیری

S : انحراف معیار نمرات

r : ضریب پایایی آزمون

مثال: انحراف معیار آزمونی برابر با ۸ و ضریب پایایی آن برابر با ۰.۷۵ می‌باشد، خطای معیار اندازه‌گیری چقدر است؟

$$SEM = 8\sqrt{1 - 0.75} = 4$$

مثال: اگر ضریب پایایی یک آزمون با توزیع نرمال برابر ۰.۸۴ باشد، خطای معیار اندازه‌گیری بر حسب نمرات Z چقدر خواهد بود؟

$$SEM = \sqrt{1 - 0.84} = 0.4$$

نکته: انحراف معیار بر حسب نمرات Z برابر یک است.

محاسبه خطای معیار در واقع برآورده خطا است، که به آن برآورده نقطه‌ای می‌گویند. اما جهت برآورده خطا به صورت فاصله‌ای به قرار زیر عمل می‌کنیم:

$$SEM = S_i \sqrt{1 - r_{ii}}$$

$$d = SEM \cdot Z$$

$$x_i = x_0 \pm d$$

مثال: اگر خطای معیار یک آزمون ۳ باشد، فراگیری که در آن نمره ۱۰ گرفته است، نمره واقعی وی به احتمال ۶۸ درصد بین کدام دو نمره قرار خواهد گرفت؟

$$SEM = 3$$

$$Z = 1$$

$$d = 3 \times 1 = 3 \text{ در سطح ۶۸ درصد اطمینان}$$

$$x_i = 10 \pm 3$$

مثال: اگر خطای معیار اندازه‌گیری آزمونی برابر با یک باشد با ۹۵ درصد اطمینان نمره واقعی فردی که در این آزمون ۱۵ را به دست آورده است کدام است؟

$$SEM = 1$$

$$Z = 1.96$$

$$d = 1 \times 1.96 = 1.96 \text{ در سطح ۹۵ درصد اطمینان}$$

$$x_i = 15 \pm 1.96$$

بنابراین، به هنگام تفسیر نمره یک فرد در یک آزمون لازم است به فکر خطاهای معیار اندازه‌گیری آزمون بود، بنابراین، بهتر است محدوده نمره در اطراف نمره مشاهده شده را درست کنید (با یک انحراف معیار)، که به این محدوده نوار اطمینان می‌گویند، و هرچه خطای معیار اندازه‌گیری بزرگتر باشد نوار پهن‌تر خواهد بود. و هرچه خطای معیار اندازه‌گیری کوچک‌تر باشد، نوار اطمینان باریک‌تر خواهد بود.

نکته: افزایش سؤالات یک آزمون باعث کاهش خطای اندازه‌گیری خواهد شد.

فرمول اصلاح کاهش

وقتی بخواهیم تأثیر افزایش یا کاهش پایایی دو آزمون X و Y را بر همبستگی بین آن‌ها اصلاح نمائیم، از روش زیر استفاده می‌کنیم:

$$r'_{xy} = \frac{r_{xy} \sqrt{r'_{xx} \cdot r'_{yy}}}{\sqrt{r_{xx} \cdot r_{yy}}}$$

r'_{xy} : ضریب همبستگی بین دو آزمون X و Y بعد از تغییر ضریب پایایی

r_{xy} : ضریب همبستگی بین دو آزمون X و Y پیش از تغییر ضریب پایایی

r'_{xx} : ضریب پایایی آزمون X پس از تغییر

r_{xy} : ضریب پایابی آزمون X پیش از تغییر

r'_{xy} : ضریب پایابی آزمون Y پس از تغییر

r''_{xy} : ضریب پایابی آزمون Y پیش از تغییر [۳]

مثال: دو آزمون X و Y دارای ضریب پایابی ۷۰ و ۷۵ و ضریب همبستگی ۴۰ هستند. اگر ضریب پایابی هر دو آزمون ۹۰ شود، ضریب همبستگی چه تغییری می‌کند.
افزایش پیدا می‌کند.

$$r'_{xy} = \frac{0.4\sqrt{0.9 \times 0.9}}{\sqrt{0.7 \times 0.75}} = 0.5$$

تمام روش‌های گفته شده برای آزمون‌های هنجار مرجع است. اگرچه برای آزمون‌های ملاک-مرجع نیز قابل استفاده می‌باشند.
در آزمون‌های ملاک - مرجع به ویژه در آزمون‌های حد تسلط به این روش عمل می‌کنیم:

- (۱) روش درصد توافق
- (۲) روش کاپا

روش درصد توافق

یک آزمون را دوبار اجرا می‌کنیم و اطلاعات زیر به دست می‌آید:

اجرای دوم		اجرای اول
غیرسلط	سلط	
b	a	سلط
d	c	غیرسلط

محاسبه پایابی به قرار زیر خواهد بود:

$$r_n = \frac{a+d}{\text{کل افراد}} \times 100$$

a : تعداد افراد سلط در هر دو آزمون

d : تعداد افراد غیر سلط در هر دو آزمون [۳]

روش کاپا

محاسبه پایابی با روش کاپا به قرار زیر خواهد بود:

$$\text{Kappa} = \frac{\text{توافق تصادفی} - \text{توافق کلی}}{\text{توافق تصادفی} \times 10}$$

$$\text{توافق کلی} = \frac{a+d}{N}$$

$$\text{توافق تصادفی} = \frac{(a+b)(a+c)+(d+b)(d+c)}{N} [۳]$$

عوامل مؤثر در افزایش پایایی آزمون‌های ملاک مرجع

- ۱) آزمونی بسازید که بین میانگین نمرات آن و نمره حد تسلط تفاوت محسوس باشد.
- ۲) برای هر هدف آموزشی سوال‌های زیادتری بنویسید.
- ۳) هدفها را دقیق مشخص کنید.
- ۴) از روش عینی نمره گذاری کنید.

عوامل مؤثر در افزایش پایایی آزمون‌های هنجار – مرجع

- ۱) افزودن تعداد سؤالات
- ۲) تجانس بیشتر سؤالات
- ۳) تجانس کمتر آزمودنی‌ها
- ۴) افزایش تعداد سؤالات با ضریب تمیز زیاد
- ۵) افزایش تعداد سؤالات با ضریب دشواری متوسط
- ۶) آزمون‌های سرعت ضریب پایایی بیشتری از آزمون‌های قدرت نشان می‌دهند.

گام نهم

به دست آوردن شواهد اعتبار (روایی)

روایی یعنی آن چیزی را که آزمون می‌سنجد، همانی باشد که ما می‌خواهیم، یعنی به هدفی که آزمون برای تحقق بخشیدن به آن درست شده است، اشاره می‌کند. به عبارت دیگر روایی را می‌توان به صورت توافق بین نمره آزمون و کیفیتی که قرار است اندازه بگیرد، تعریف کرد.^[۳]

مثال: اگر به طور نظری بپذیریم که استعداد ریاضی از خلاقیت متفاوت است، مشاهده همبستگی بالا بین نمرات یک آزمون استعداد ریاضی و آزمون خلاقیت نشان دهنده روایی پایین است.

رابطه بین روایی و پایایی

در نظر بگیرید، قصد داریم یک آزمون هوش بسازیم که از خرده آزمون‌های زیر تشکیل شده: سیالی کلامی، سیالی عددی، هوش تصویری، ادراک کلامی. برای هر خرده آزمون تعدادی سؤال طرح می‌کنیم، هر کدام از این سؤال‌ها برای سنجش آن چیزی که می‌خواهیم دارای روایی بالایی است، ولی در تعریف پایایی گفتیم آزمون باید یک چیز را سنجد، در حالی که، آزمون حاضر ۵ مقوله را می‌سنجد. بنابراین، همبستگی سؤال‌ها در هر خرده آزمون با خودشان بالاست ولی هر خرده آزمون با خرده آزمون دیگر همبستگی پایینی دارد. بنابراین، در آزمون‌هایی که فقط یک چیز را می‌سنجند، روایی و پایایی رابطه مستقیمی دارند. در چنین وضعیتی پایایی همواره بزرگ‌تر یا مساوی روایی می‌باشد.

اما در صورتی که آزمون بیش از یک چیز را بسنجند، که عموماً پدیده‌ها در پژوهش‌های رفتاری چند بعدی می‌باشند، بنابراین، در چنین موقعیت‌هایی روانی و پایایی رابطه معکوس دارند.

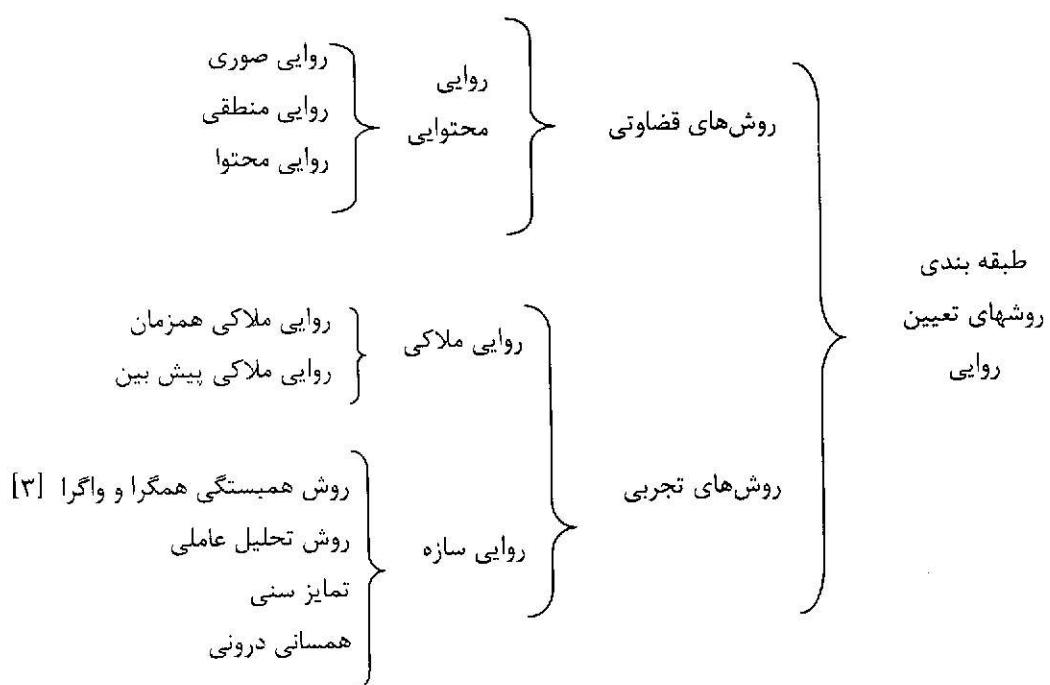
نکته: در پایایی پایین رابطه روانی و پایایی مستقیم است.

نکته: در پایایی بالا رابطه روانی و پایایی معکوس است.

نکته: بدون وجود پایایی، روایی معنایی ندارد.

أنواع روایی

أنواع روایی عبارتند از: روایی محتوایی^{۱۹}، روایی ملاکی^{۲۰} و روایی سازه^{۲۱}. که به قرار زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

روایی محتوایی

به این مطلب اشاره دارد که نمونه سؤال‌های مورد استفاده در یک آزمون تا چه حد معرف کل جامعه سؤال‌های ممکن است که می‌توان از محتوا یا موضوع مورد نظر تهیه کرد.

بهترین روش برای این کار، تهیه جدول مشخصات محتوا – هدف می‌باشد. این روش تنها روشنی که نیازی به محاسبات آماری ندارد و از قضاوت متخصصان در این باره که سؤال‌ها تا چه حد معرف محتوا و هدف‌های برنامه است، استفاده می‌شود. برای تهیه آزمون‌های پیشرفت تحصیلی مناسب‌ترین روش تعیین روایی، روایی محتوایی می‌باشد.^[۳]

¹⁹ Content Validity

²⁰ Criterion Validity

²¹ Construct Validity

روایی صوری

سؤال‌ها شبیه موضوعی باشند که برای اندازه‌گیری آن تهیه شده‌اند. پس در واقع نوعی ویژگی آزمون است که از لحاظ قابلیت پذیرش برای آزمون شوندگان دارای اهمیت است. و بر انگیزش آزمون شوندگان جهت پاسخگویی اثر می‌گذارد. محاسبه آماری ندارد و از نظر متخصصان استفاده می‌شود.^[۳]

روایی منطقی

شکل پیچیده‌تر روایی صوری است، نوعی ویژگی آزمون است که از لحاظ معقول بودن آزمون برای آزمون شوندگان دارای اهمیت است. محاسبه آماری ندارد و از نظر متخصصان استفاده می‌شود.

روایی ملاکی

میزان ارتباط بین نمرات حاصل از یک آزمون با نمرات حاصل از ملاک می‌باشد. مهم‌ترین ویژگی متغیری که به عنوان ملاک در تعیین روایی یک آزمون مورد استفاده قرار می‌گیرد. مربوط بودن ملاک می‌باشد..

اگر هر دو آزمون در یک زمان روی یک گروه اجرا شود و همبستگی بین آن دو محاسبه شود، روایی ملاکی همزمان می‌باشد. اگر نمرات آزمونی که به صورت ملاک به کار خواهد رفت، پس از گذشت یک فاصله زمانی از اجرای آزمون اول، گردآوری شده و همبستگی این دو محاسبه گردد. به آن روایی ملاکی پیش بین می‌گویند.

معمولًا برای آزمون‌هایی که هدف آن پیش بینی آینده می‌باشد، مثل آزمون‌های استعداد از این روش استفاده می‌گردد.^[۴] برای برآورده روایی ملاکی از دو روش استفاده می‌کنیم: ۱- استفاده از روش همبستگی بین دو آزمون . ۲- استفاده از روش استودنت بین دو دسته نمره که یکی حاصل از اجرای آزمون بر گروه عادی است و دیگری از گروه دارای خصیصه مورد اندازه‌گیری گردآوری شده است.

مثال: آزمونی که انگیزه درونی یادگیری را می‌سنجد، در موقعیت حذف پاداش‌های بیرونی، دانش آموزان با سطح بالای یادگیری را از دانش آموزان با سطح پایین تفکیک می‌کند، لذا می‌توان گفت که این آزمون دارای روایی ملاکی است.

تفاوت روایی همزمان با روایی پیش بین

تفاوت اساسی روایی همزمان با روایی پیش بین در هدف‌های اندازه‌گیری است. روایی پیش بین به موقعیتی اشاره می‌کند که در آن داده‌های مربوط به ملاک در آینده به دست می‌آید. بنابراین نمره‌های آزمون واقعاً برای پیش بینی به کار می‌رود. اما در روایی همزمان هدف آن جانشین ساختن آزمون پیش بین با آزمون ملاک است.^[۲]

روایی سازه

تعیین تعداد و ماهیت ویژگی‌ها یا سازه‌هایی که زیر بنای مجموعه‌ای نمره آزمون را تشکیل می‌دهند که در اندازه‌گیری‌های مربوط به تئوری مطرح می‌شود. بنابراین روایی سازه، مربوط به تولید یا به کارگیری یک تئوری است.^[۳] بنابراین اولین قدم در تعیین روایی سازه، تعریف سازه است.

مثال: مطابق برخی نظریه‌های یادگیری، درماندگی آموخته شده بر اثر شکست‌های پیاپی حاصل می‌شود، اگر بخواهیم برای درماندگی آموخته شده یک آزمون بسازیم، این آزمون باید دارای روابی سازه باشد.
برای تعیین روابی سازه می‌توان راه‌های زیر را استفاده کرد:

۱) تعیین همبستگی با آزمون‌های همگرا و واگرا:

اگر یک آزمون با آزمون مشابه همبستگی مثبت نشان دهد و با آزمون نامربوط همبستگی نشان ندهد؛ در این صورت همبستگی با آزمون همگرا دارد و با آزمون واگرا همبستگی ندارد.^[۲]

۲) روش تحلیل عاملی:

با این روش تعداد و ماهیت متغیرهایی را که یک آزمون اندازه می‌گیرد، مشخص می‌کنیم آزمون‌ها معمولاً دارای یک عامل عمومی و یک تا چند عامل اختصاصی دارند، یا دارای چند عامل گروهی می‌باشند.^[۸]

مثال: اگر یکی از سوال‌های آزمون با سایر سوال‌ها همبستگی نداشته باشد، نتیجه تحلیل عاملی نشان دهنده یک عامل عمومی و یک عامل اختصاصی است.

مثال: اگر ضریب همبستگی دو بخش یک آزمون نزدیک به صفر باشد ولی سوالات هر بخش باهم رابطه داشته باشند؛ نتیجه تحلیل عاملی نشان دهنده دو عامل گروهی است.

روش تحلیل عاملی به دو صورت کلی انجام می‌گیرد:

الف: تحلیل عامل اکتشافی: در این روش از عوامل موجود در آزمون اطلاعی نداریم و تازه می‌خواهیم آن‌ها را کشف نماییم.

ب: تحلیل عامل تأییدی: در این روش از عوامل موجود در آزمون خبر داریم و حالا می‌خواهیم مجدداً آن عوامل را ارزیابی کنیم.

۳) تمايز سنتي:

اگر یکی از ویژگی‌های انسان با بالا رفتن سن، تغییر نشان دهد. نمرات آزمون باید نشان دهنده این تغییرات باشد.(مثل آزمون‌های هوش و کسلر و بینه)

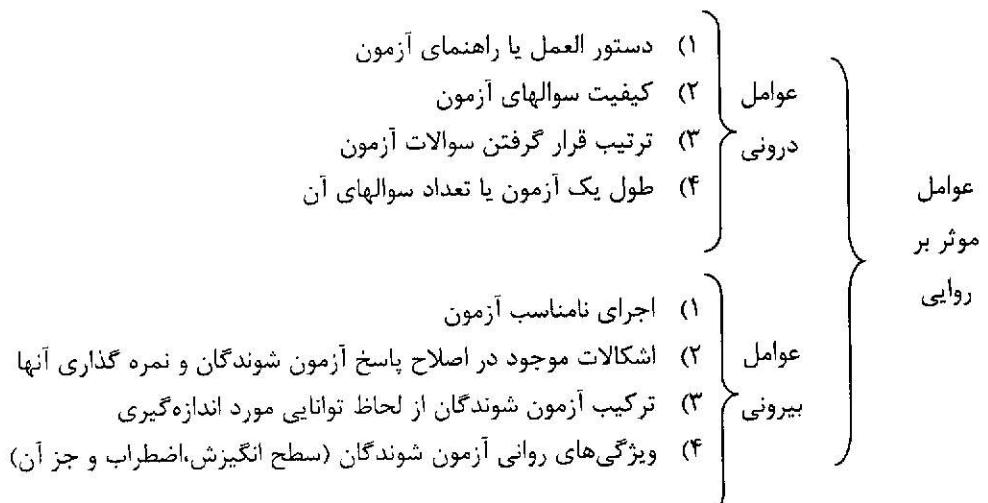
تمام آزمون‌های توانایی هنجار مرجع این ویژگی را دارند.

۴) همسانی درونی:

خرده آزمون‌های یک آزمون باید با همبستگی کم و با نمره کل آزمون همبستگی بالایی داشته باشند.

مثال: زمانی که همبستگی نمرات درس ریاضی را با معدل محاسبه می‌نماییم، از روش همسانی درونی؛ روابی را تعیین کرده ایم.

نکته: اگر پایایی کل آزمون را بخواهیم، باید پایایی اختلاف را محاسبه کنیم.

کام دهم

هنچارها و نیم رخ ها

هنچارهای مربوط به نمرات معیار

اساس ارزشیابی مقایسه است، مقایسه با یک مرجع می‌شود ملاک مرجع و مقایسه با یک گروه می‌شود هنچار مرجع پس اگر این مقایسه صورت بگیرد هنچاریابی صورت گرفته است.

هنچاریابی یکی از مراحل اصلی استاندارد کردن آزمون‌های وابسته به هنچار است.

نمرات معیار عملکرد هر دانش آموز را در یک آزمون بنابراین اختلاف عملکرد او از میانگین گروه، بر حسب واحد انحراف معیار نشان می‌دهد. بنابراین، هنچار عملکرد قبل انتظار است. و هنچاریابی نمرات را بر روی توزیع نرمال تطبیق دادن است.

مقیاس تمام تبدیل‌های خطی فاصله‌ای است چون همه بر مبنای Z که فاصله‌ای می‌باشد، است.

زمانی که ما نیاز به انتخاب یا تشخیص داشته باشیم تنها چاره ما روش هنچار – مرجع است.

در آزمون‌های شخصیت و عاطفی نیز تنها روش هنچاریابی روش هنچار – مرجع می‌باشد.

چگونه هنچار – مرجع را انجام می‌دهیم:

نمرات میانگین و انحراف معیار آزمودنی‌ها (گروهی بزرگ) را تبدیل به نمرات خطی می‌کنیم. تک تک نمرات را تبدیل به نمره Z می‌کنیم.

برای مثال در یک آزمون ۲۰ نمره‌ای، نمره‌های از صفر تا ۲۰ را تک تک به نمره Z تبدیل کرده و در جدول هنچار قرار می‌دهیم.

اما چون نمره Z اعشار زیاد دارد اغلب نمره Z را به نمرات خطی زیر تبدیل می‌کنند:

تبدیل‌های خطی

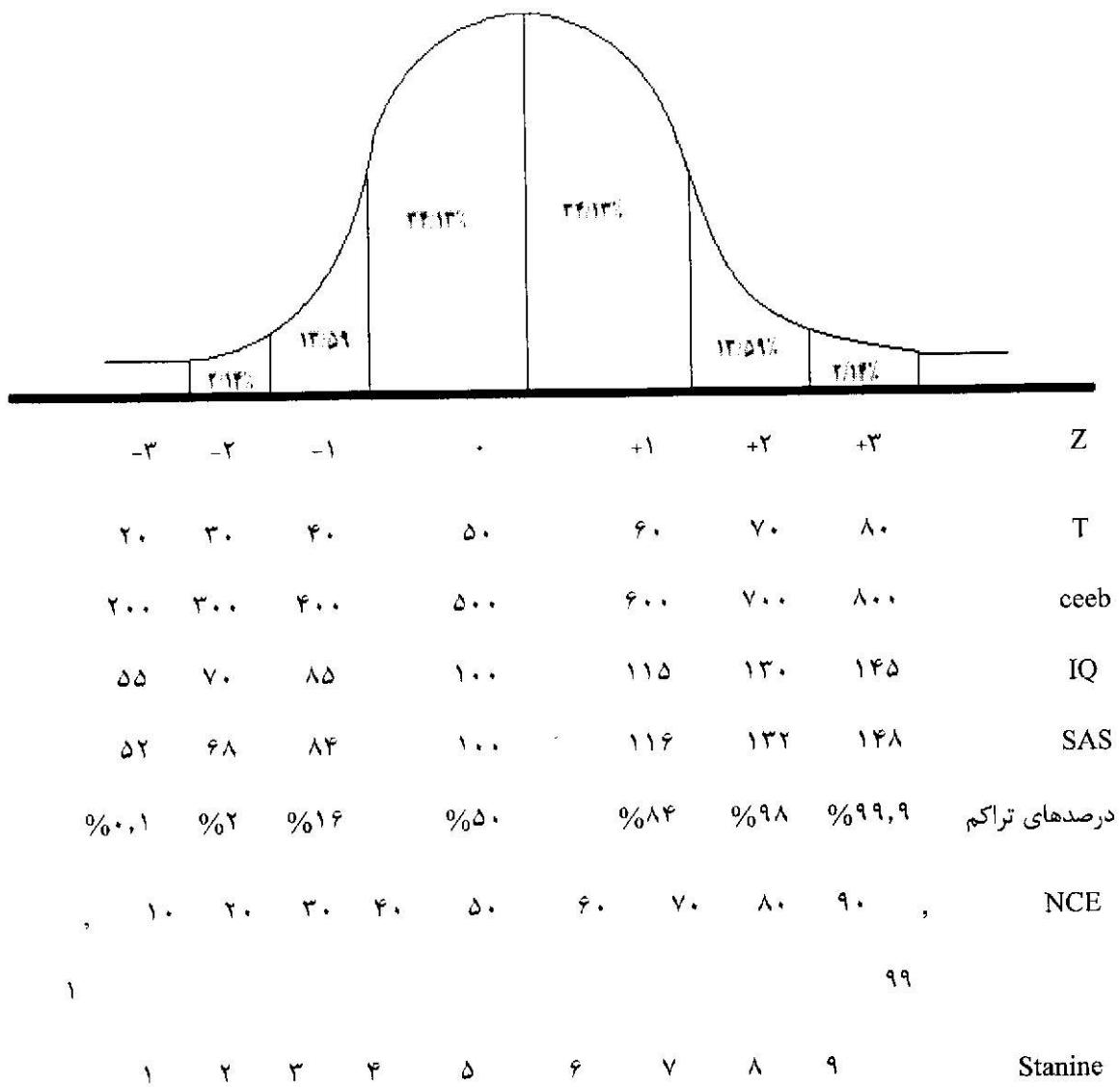
$Z = \frac{x - \bar{x}}{S}$	$\bar{x} = 0$	$S = 1$
$T = 10Z + 50$	$\bar{x} = 50$	$S = 10$
$SAT = 100Z + 500$	$\bar{x} = 500$	$S = 100$
^{۱۱} $S tan ine = 2Z + 5$	$\bar{x} = 5$	$S = 2$
$IQ = DIQ == 15Z + 100$	$\bar{x} = 100$	$S = 15$
$SAS = 16Z + 100$	$\bar{x} = 100$	$S = 16$
^{۱۱} $NCE = 21.06Z + 50$	$\bar{x} = 50$	$S = 16$

تبدیل‌های خطی تنها مربوط به آزمون‌های هنجار می‌باشد. در بهترین حالت در نمرات معیار موقعیت نسبی یک دانش آموز در گروهی که خود او عضوی از آن است نشان داده می‌شود.

²² برای آزمون‌های تشریحی با ارزشیابی کیفی (مثل آزمون‌های خواندن و فهمیدن)

²³ معادل منحنی بهنجار (این نمرات در انتهای بازنر و در وسط میانه مقیاس جمع ترند و از ۱ تا ۹۹ می‌باشند).

شکل ۴- انواع تبدیل‌های خطی

در تعیین هنجار برای یک آزمون باید سؤال زیر را مورد توجه قرار داد: آزمون در مورد چه گروهی به کار خواهد رفت؟

مثال: در یک توزیع بهنجار، با میانگین ۳۴ و انحراف استاندارد ۴، نمره خام ۴۴ معادل کدام نمره در مقیاس T است؟

$$Z = \frac{44 - 34}{4} = 2.5$$

$$T = 10 \times 2.5 + 50 = 75$$

مثال: در منحنی Z صدک ۳۵ بر روی کدام انحراف معیار قرار دارد؟ بین صفر و ۱

مثال: رتبه درصدی دانش آموزی که نمره استاندارد او در توزیع نرمال برابر با $1 + 1$ محاسبه شده است، چقدر می‌باشد؟ ۸۴ درصد

مثال: در آزمون هایی که طول آنها کوتاه و توزیع آنها نرمال باشد، برای آزمودنی هایی که دتبه درصد آنها در مرکز است، تفاوت زیاد نمره‌ها در مرکز توزیع، تفاوت کم در نقاط درصدی ایجاد می‌کند.

تبدیل‌های غیر خطی

- (۱) هنجار سنی
- (۲) هنجار کلاسی
- (۳) هنجار درصدی (رتبه درصدی) ← بهتر

برخی از آزمون‌های ملاک مرجع را مایل هستیم که از آن‌ها هنجار داشته باشیم یعنی بتوانیم با گروهی بزرگ مقایسه کنیم و این‌ها داده هایشان نیز نرمال نیست پس از تبدیل‌های غیر خطی استفاده می‌کنیم. در هر کدام از هنجارها ترتیب نمره از کم به زیاد است. (یعنی نمره کمتر ← بهتر)

(۱) هنجار سنی

هنجار سنی یا معادل سنی بر میانگین یا میانه نمرات که دانش آموزان در سنین مختلف کسب می‌کنند و به صورت معادل‌های سنی نشان داده می‌شود.

بنابراین هنجار سنی مربوط به سنین مختلف در یک ویژگی خاص را (مثل قد)، از راه دادن آزمون مربوط به آن ویژگی به افراد نمونه سنین مختلف و محاسبه میانگین یا میانه نمرات آنان تعیین می‌کنند. مثلاً تعیین هنجار قد پسران دبستانی ← نمونه کاملی از پسران ۶ - ۱۱ سال ← اندازه‌گیری قد ← محاسبه میانگین یا میانه

محدودیت این روش: واحدهای نامساوی، چون تغییرات الگوهای رشد از یک توانایی به توانایی دیگر سبب این تفاوت واحدها می‌شود. بهترین مرحله کاربرد: سطح دبستان، چون رشد ذهنی و تحصیلی یکنواخت‌تر است.

اکثر آزمون‌های استاندارد پیشرفت تحصیلی دارای هنجار سنی هستند.

گروه مرجع ← گروه‌های مختلف سنی

۱-۲ - هنجار سن ذهنی

همان سن عقلی بینه که در آزمون‌های هوشی به کار می‌رود.

(۲) هنجار کلاسی

شبیه هنجار سنی با تفاوت در گروه مرجع که در این جا گروه‌های کلاسی می‌باشد.

آزمون را به گروه‌های نمونه پایه‌ها یا کلاس‌های مختلف می‌دهند و میانگین یا میانه نمرات کلاس‌ها را به عنوان معادل کلاسی یا هنجار کلاسی به کار می‌برند و آن سطح مقدار توانایی ۷۰٪ بچه‌ها می‌باشد سپس برای هر سطح باید یک آزمون تهیه کرد. به سه شکل این کار انجام می‌شود.

سطحی‌ترین شکل ← برای هر کلاس یک سطح

شکل متوسط ← برای هر کلاس ۳ سطح یا ۲ سطح (تعداد ترم‌ها)

کامل‌ترین شکل ← برای هر کلاس ۹ سطح (تعداد ماه‌های سال تحصیلی)

و در کامل‌ترین حالت معادل کلاسی (هنجار کلاسی) را به صورت دو رقمی نشان می‌دهند که رقم اول سمت راست نشان دهنده سال و رقم دوم نشان دهنده ماه است که از صفر تا ۹ می‌باشد.

مثال: ۸،۳ → پیشرفت در سطح ماه سوم از کلاس هشتم

محدودیت: واحدهای نامساوی، چون پیشرفت در موضوعهای درسی و در هر درس نسبت به درس دیگر فرق می‌کند.
بهترین مرحله کاربرد: سطح دبستان و درس‌هایی که تأکید آموزشی یکسان بر آن‌ها می‌شود. مثل: حساب مهارت‌های زبان و خواندن

۱-۲- هنجار سنی نمایی

چون دامنه سنی دانش آموزان یک کلاس بزرگ است هنگام هنجاریابی سن‌های کوچک و بزرگ را برمی‌دارند و ۷۰٪ وسط را برمی‌دارند (۱۵٪ دو سر طیف را حذف می‌کنند).

۳) هنجار درصدی

در هنجار درصدی (رتبه درصدی PR) فرد با گروهی که منطقاً عضوی از آن است. مقایسه می‌شود و از رتبه‌های درصدی یا صدک‌ها استفاده می‌شود که وضعیت نسبی فرد در گروه را بر حسب کسانی که نمره پایین‌تر از او گرفته‌اند مشخص می‌کند.

معادل هر نمره خام به صورت هنجاری → رتبه درصدی آن نمره است.

صدک وضعیت فرد را در روی توزیع و رتبه درصدی عملکرد نسبی فرد را نشان می‌دهد.

در مورد صدک‌ها شمارش از پایین شروع می‌شود و هر اندازه صدک کوچک‌تر به همان نسبت جایگاه فردی که صدک معرف نمره خام اوست در گروه پایین‌تر است.

$P = \text{صدک شصت و پنجم} \rightarrow \text{یعنی رتبه درصدی } 65\% \rightarrow \text{یعنی عملکرد از } 65\% \text{ افراد بهتر است.}$

صدک $15 \rightarrow \text{رتبه } 15\% \rightarrow \text{عملکرد از } 15\% \text{ افراد بهتر است.}$

صدک $50 = P = 50 \text{ میانه}$

به چه صورت رتبه درصدی را به دست می‌آوریم؟

برای نمرات فراوانی نسبی می‌گیریم $\left(f_i = \frac{F_i}{n} \right)$ و درصد ضرب کرده فراوانی درصدی به دست می‌آوریم $(Fc_i = f_i \times 100)$ سپس

فراوانی تراکمی درصدی را محاسبه می‌کنیم $\left(P_{C_i} = \frac{Fc_i}{n} \times 100 \right)$ که این عدد به دست آمده نشان دهنده رتبه درصدی که نمره‌ای هنجار است، می‌باشد.

رتبه‌های درصدی داده‌های نرمال با نمره محاسبه شده توسط معادل منحنی بهنجار (NCE) یکسان است.

عیب:

۱) واحدهای نامساوی (تفاوت مدل‌های اواسط مقیاس کمتر از دو انتهای مقیاس)

۲) برای رتبه درصدی نمی‌توان میانگین محاسبه کرد.

نکته: وقتی نمره فردی را در یک آزمون استاندارد شده پیشرفت تحصیلی به صورت رتبه درصدی ارائه می‌نماییم، معنی آن این است که فرد را با افراد گروه هنجار به صورت درصدی مقایسه می‌کنیم.

نکته: درصد عملکرد یعنی نسبت نمره به دست آمده از کل نمره ضرب در ۱۰۰.

مثال: فردی در یک آزمون ۶۰ سوالی نمره ۴۵ به دست آورده است. درصد عملکرد او در کل آزمون چقدر است:

$$\frac{45}{60} \times 100 = 75\%$$

سوالات ۵۰ درصد دوم

- ۱ - منظور از استاندارد بودن آزمون در روان سنجی، عبارت است از یکسان کردن:
- ب) سوالات آزمون بر اساس محتوا
 - د) مواد آزمون، اجرا و نمره گذاری
 - الف) سوالات و آزمودنی ها
 - ج) نمرات بر اساس نمره Z
- ۲ - اولین قدم در تعیین روایی (Validity) سازه چیست؟
- ب) مشخص کردن نوع آزمون
 - د) تعیین روش اندازه‌گیری سازه
 - الف) تعریف سازه مورد نظر
 - ج) تعیین اندازه پذیر بودن سازه
- ۳ - رتبه درصدی دانش آموزی که نمره استاندارد او در توزیع نرمال برابر با $1 + \text{محاسبه شده است}$ ، چقدر است؟
الف)٪ ۱۶	ب)٪ ۳۲	ج)٪ ۵۰	د)٪ ۸۴
- ۴ - مطابق جدول زیر، درصد توافق معلمان در مورد اوراق زبان چقدر است؟
قبول از نظر همه معلمان	مردود از نظر همه معلمان	قبول از نظر همه معلمان
۱۵	۲۵	۶۰
الف)٪ ۴۰	ب)٪ ۳۳	ج)٪ ۴۵
الف)٪ ۶۰	ب)٪ ۳۳	ج)٪ ۴۵
د)٪ ۸۴	ج)٪ ۵۰	ج)٪ ۳۲
- ۵ - در تعیین کدام یک از انواع روایی (Validity) از محاسبات آماری استفاده نمی‌شود؟
- الف) همزمان
 - ب) پیش بین
 - ج) محتوا
 - د) سازه
- ۶ - منظور از پایایی آزمون کدام است؟
- الف) همسانی در اندازه‌گیری
 - ج) بررسی هدف مورد اندازه‌گیری
 - ب) کاهش خطای اندازه‌گیری
 - د) یکسانی محتوای آزمون
- ۷ - پایایی یک آزمون از طریق دو نیمه کردن معادل ۷۰،۰ است. اعتبار کل آزمون چقدر است؟
الف)٪ ۳۵	ب)٪ ۷۵	ج)٪ ۸۲	د)٪ ۱۴
- ۸ - تفاوت اساسی روایی همزمان و روایی پیش بین در چیست؟
- الف) نوع آزمون
 - ج) نمره گذاری آزمون
 - ب) هدف‌های اندازه‌گیری
 - د) زمان اجرای آزمون
- ۹ - در محاسبه کدام شاخص، از خطای استاندارد اندازه‌گیری استفاده می‌شود؟
- الف) محاسبه ضریب تمرکز کل آزمون
 - ج) محاسبه روایی (Validity)
 - ب) محاسبه ضریب دشواری آلفای کرونباخ
 - د) محاسبه ضریب پایایی (Reliability)

۱۰ - اگر ضریب پایایی آزمون افزایش می‌یابد، واریانس خطای:

ب) افزایش می‌یابد

د) به همان میزان افزایش می‌یابد

الف) کاهش می‌یابد

ج) تغییر نمی‌کند

۱۱ - یک آزمون ۱۸۰ سؤالی را به ۶ آزمون ۳۰ سؤالی تقسیم کرده ایم. اگر بخواهیم ضریب پایایی همسانی درونی این آزمون را حساب کنیم، بهترین روش کدام است؟

د) فرمول اسپیرمن - براؤن

ج) آلفای کرونباخ

KR₂₁

KR₂₀

۱۲ - آزمون‌های پیشرفت تحصیلی بیشتر با کدامیک از انواع روابی (Validity) ارتباط دارد؟

د) پیش‌بین

ج) همزمان

ب) محتوا

الف) سازه

۱۳ - فرمول کودر - ریچاردسون ۲۰ زمانی مناسب‌ترین کارایی را دارد که

ب) ضریب تمیز آزمون مناسب باشد

الف) سطح دشواری آزمون مناسب باشد

د) سؤال‌ها حداقل چهار ارزش داشته باشند

ج) اختلاف بین دشواری سؤال‌ها زیاد باشد

۱۴ - واریانس‌های هریک از چهار سؤال یک آزمون انسایی به ترتیب ۹، ۹، ۱۰، ۲، ۴، ۸ و ۱۶ محاسبه شده است. اگر واریانس کل سؤالات برابر ۱۰۰ باشد، ضریب پایایی آزمون چقدر خواهد شد؟

د) ۸۵

ج) ۸۰

ب) ۷۵

الف) ۵۰

۱۵ - در کدام یک از روش‌های تعیین پایایی، واریانس خطای ناشی از حافظه وجود ندارد؟

ب) اجرای مجدد آزمون

الف) دو نیمه کردن آزمون

د) فرم‌های همتا بدون فاصله زمانی

ج) فرم‌های همتا با فاصله زمانی

۱۶ - افزودن تعدادی سؤال با ضریب دشواری و ضریب تمیز، پایایی سؤالات آزمون را افزایش می‌دهد.

ب) زیاد - بالا

الف) زیاد - متوسط

د) متوسط - بالا

ج) متوسط - متوسط

۱۷ - چنانچه $R_{xx} = 0.75$ باشد، انتظار می‌رود که رابطه برقرار باشد.

د) $S_X^2 = S_T^2$

ج) $S_X^2 = S_T^2$

ب) $S_X^2 = S_E^2$

الف) $S_T^2 = S_E^2$

۱۸ - هرگاه در یک آزمون هوشی، انحراف معیار ۱۰، ضریب پایایی (Reliability) ۰.۷۵ و نمره احمد ۹۰ باشد، کدام یک از احکام زیر در تفسیر نمره صحیح است؟

الف) به احتمال ۳۴ درصد نمره واقعی احمد بین ۸۵ و ۹۵ است.

ب) به احتمال ۶۸ درصد نمره واقعی احمد بین ۸۰ و ۱۰۰ است.

ج) به احتمال ۹۵ درصد نمره واقعی احمد بین ۷۵ و ۱۰۵ است.

د) به احتمال ۹۹ درصد نمره واقعی احمد بین ۷۵ و ۱۰۵ است.

۱۹ - کدام هنجارها از راه تبدیل خطی به دست می‌آید؟

ب) نمرات معیار و صدک ها

الف) هوشیاب انحرافی و Z

د) معادلهای کلاسی و هوشیاب نسبی

ج) هوشیاب انحرافی و هوشیاب نسبی

۲۰ - در منحنی Z صدک ۳۵ بروی کدام انجراف معیار قرار دارد؟

- الف) بین ۰ و ۱ -۱
ب) بین ۰ و ۱ +۱
ج) بین ۱ و ۲ -۲
د) بین -۲ و -۳

۲۱ - در کدام یک از روش‌های تعیین پایایی (Reliability)، تمرين بیشترین تاثیر را می‌تواند در پراش خطای آزمون داشته باشد؟

- الف) تنصیف
ب) فرمهای همتا
ج) باز آزمایی
د) کودر - ریچاردسون

۲۲ - برآوردهای پایایی (Reliability) به کمک ثبات درونی، در وضعیتی بهتر برآورد می‌شود که آزمون:

- الف) دارای سوال‌های متজانس و همگون باشد.
ب) به قسمت‌هایی موازی قابل تقسیم نباشد.
ج) دارای سوال‌های قابل تفکیک و مستقل باشد.
د) دارای سوال‌های قابل تفکیک و مستقل باشد.

۲۳ - مقادیر پایایی حاصل از دو روش KR_{20} و KR_{21} در حالتی برابر خواهد بود که دشواری همه سوال‌های آزمون باشند در غیر این صورت مقادیر KR_{21} از مقدار KR_{20} خواهد شد.

- الف) یکسان - کوچکتر ب) یکسان - بزرگتر ج) برابریک - کوچکتر د) برابریک - بزرگتر

۲۴ - اگر یکی از سوال‌های آزمون با سایر سوال‌ها همبستگی نداشته باشد، نتیجه تحلیل عاملی سوال‌ها چگونه خواهد بود؟

- الف) دو عامل اختصاصی
ب) دو عامل عمومی و یک عامل گروهی
ج) دو عامل گروهی
د) یک عامل عمومی و یک عامل اختصاصی

۲۵ - با افزودن نسبت گزینش داوطلبان یک شغل، دقت پیش‌بینی و با افزایش روایی (Validity) آزمون، دقت پیش‌بینی می‌باید.

- الف) کاهش - کاهش ب) کاهش - افزایش ج) افزایش - افزایش د) افزایش - کاهش

۲۶ - در تبدیل خطی نمره‌های خام «شکل توزیع نمره‌های تبدیل شده» و «اندازه همبستگی» به ترتیب:

- الف) تغییر می‌کند - تغییر می‌کند
ب) تغییر می‌کند - تغییر نمی‌کند
ج) تغییر نمی‌کند - تغییر می‌کند
د) تغییر نمی‌کند - تغییر نمی‌کند

۲۷ - معرف بودن یک هنجار به مربوط می‌شود.

- الف) حجم و روش نمونه گیری
ب) تعریف دقیق و عینی هنجارها
ج) تازگی و جدید بودن هنجار یا بی
د) مربوط مناسب بودن گروه هنجاری

۲۸ - چنانچه $R_{XX'} < 0$ باشد، آنگاه کدام یک از رابطه‌های زیر صحیح است؟

$$S_T^2 = S_X^2 + S_E^2 \quad \text{د) } \quad S_X^2 = S_T^2 + S_E^2 \quad \text{ج) } \quad S_X^2 = S_T^2 \quad \text{ب) } \quad S_X^2 = S_E^2 \quad \text{الف)$$

۲۹ - خطای استاندارد اندازه‌گیری آزمونی برابر $2/5$ است. دانش آموزی در این آزمون نمره 84 کسب کرده است. نمره حقیقی این دانش آموز به احتمال 95 درصد:

- الف) همان 84 است
ب) بین 79 تا 89 است
ج) بین $81,5$ و $86,5$ است
د) بین $76,5$ و $91,5$ است

۳۰ - کدام یک از انواع روایی (Validity) شکل پیچیده تری از روایی صوری است؟

- (الف) منطقی
(ب) ملاکی
(ج) پیش بین
(د) سازه

۳۱ - هر گاه یک آزمون، موضوعات متفاوتی را اندازه‌گیری کند استفاده از کدام روش احراز پایایی منجر به ضریبی کمتر از روش‌های دیگر خواهد شد؟

- (الف) تنصیفی
(ب) باز آزمایی
(ج) کودر - ریچاردسون
(د) فرم‌های موازی

۳۲ - وقتی نمره‌های فردی را در یک آزمون استاندارد شده پیشرفت تحصیلی به صورت رتبه درصدی ارائه می‌نماییم، معنی آن این است که:

- (الف) درصد پاسخ‌های صحیح فرد را تعیین می‌کنیم.
(ب) فرد را با افراد گروه هنجار به صورت درصدی مقایسه می‌کنیم.
(ج) درصد افرادی را که از او نمره بیشتر کسب کرده اند، معین می‌کنیم.
(د) درصد پرسشهای درست او را نسبت به پرسش‌های نادرست تعیین می‌کنیم.

۳۳ - تعیین روایی پیش بین در کدام یک از انواع آزمون‌ها بهتر است؟

- (الف) شخصیت
(ب) مهارت
(ج) پیشرفت
(د) استعداد

۳۴ - در کدام یک از گروه‌های زیر ضریب پایایی یک آزمون واحد بیشتر است؟

- (الف) پسران ۱۲ ساله
(ب) دختران بالای ۱۵ سال
(ج) مردان بالای ۲۵ سال
(د) مردان و زنان بالای ۲۰ سال

۳۵ - اگر ضریب همبستگی دو نیمه یک آزمون نزدیک به صفر باشد، ولی سوالات هر نیمه با هم رابطه داشته باشند، نتایج تحلیل عاملی سوالات چگونه خواهد بود؟

- (الف) دو عامل گروهی
(ب) دو عامل اختصاصی
(ج) یک عامل مهم عمومی
(د) یک عامل گروهی و یک عامل اختصاصی

۳۶ - برای مقایسه کدام یک از موارد زیر بهتر است از آزمون‌های استاندارد شده استفاده شود؟

- (الف) دو نظام یا شیوه آموزشی متفاوت
(ب) دانش آموزان یک کلاس یا یکدیگر
(ج) دانش آموزان دو کلاس مختلف
(د) نتایج یک فرد در دو زمان مختلف

۳۷ - در تبدیل نعرات آزمون‌های شخصیت، کدام یک از مقیاس‌های ذیل بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد؟

- (الف) میانگین ۵، انحراف معیار ۲
(ب) میانگین ۵۰۰، انحراف معیار ۱۰۰
(ج) میانگین ۱۰۰، انحراف معیار ۱۵
(د) میانگین ۵، انحراف معیار ۱۰

۳۸ - در کدام یک از روش‌های تعیین پایایی (Reliability) آزمون تشریحی، به کار گرد افراد در تک تک سوالات توجه می‌شود؟

- (الف) بازآزمایی
(ب) تنصیف
(ج) فرم‌های همنا
(د) آلفای کرونباخ

۳۹ - اگر ضریب پایایی (Reliability) آزمون برابر یک باشد، کدام یک از گزینه‌های زیر درست است؟

- ب) نمره مشاهده شده بزرگتر از نمره واقعی است
- د) نمره واقعی برابر نمره خطأ است
- ج) نمره مشاهده شده برابر نمره واقعی است

۴۰ - چه رابطه‌ای بین ضریب پایایی (Reliability) و روایی (Validity) آزمون وجود دارد؟

- الف) پایایی آزمون همواره بزرگتر یا مساوی روایی می‌باشد
- ب) پایایی آزمون همواره کوچکتر از ضریب روایی می‌باشد
- ج) پایایی آزمون همواره بزرگتر از روایی می‌باشد
- د) پایایی آزمون کوچکتر یا مساوی ضریب روایی می‌باشد.

پاسخنامه سوالات ۵۰ درصد اول								
سوال	پاسخ	سوال	پاسخ	سوال	پاسخ	سوال	پاسخ	سوال
۱	ج	۱۱	ب	۲۱	ج	۳۱	ج	ج
۲	الف	۱۲	ج	۲۲	د	۳۲	ج	ج
۳	ب	۱۳	الف	۲۳	الف	۳۳	الف	ب
۴	ج	۱۴	ب	۲۴	ب	۳۴	الف	ب
۵	د	۱۵	ج	۲۵	ج	۳۵	الف	الف
۶	ب	۱۶	ج	۲۶	الف	۳۶	الف	ب
۷	د	۱۷	الف	۲۷	د	۳۷	د	ب
۸	ب	۱۸	د	۲۸	الف	۳۸	الف	الف
۹	ج	۱۹	ب	۲۹	الف	۳۹	الف	الف
۱۰	الف	۲۰	ج	۳۰	ج	۴۰	د	الف

پاسخنامه سوالات ۵۰ درصد دوم								
سوال	پاسخ	سوال	پاسخ	سوال	پاسخ	سوال	پاسخ	سوال
۱	د	۱۱	ج	۲۱	ج	۳۱	ج	ج
۲	الف	۱۲	ب	۲۲	ب	۳۲	الف	ب
۳	د	۱۳	ج	۲۳	ج	۳۳	الف	د
۴	الف	۱۴	ج	۲۴	د	۳۴	د	الف
۵	ج	۱۵	د	۲۵	د	۳۵	ب	الف
۶	الف	۱۶	د	۲۶	د	۳۶	د	ج
۷	ج	۱۷	ب	۲۷	ب	۳۷	د	ج
۸	ب	۱۸	د	۲۸	د	۳۸	ب	ب
۹	د	۱۹	ج	۲۹	ج	۳۹	ج	د
۱۰	الف	۲۰	الف	۳۰	الف	۴۰	الف	الف

مصب

1) Colman , Andrew , 2003 , Oxford dictionary of psychology, Oxford university Press, New york

(۲) هومن، حیدر علی، ۱۳۷۴، اندازه‌گیری‌های روانی و تربیتی و فن تهیه تست، ناشر مولف، تهران

(۳) سیف، علی اکبر، ۱۳۸۲، اندازه‌گیری، سنجش، و ارزشیابی آموزشی، نشر دوران، تهران

(۴) سیف، علی اکبر،

(۵) بلوم، اس.انگلہارت، ام دی، فرست، ای جی و کراتول دی آر، ۱۳۶۸، طبقه بندی و هدفهای پرورش، کتاب اول، حوزه شناختی، ترجمه علی اکبر سیف و خدیجه علی آبادی تهران، انتشارات رشد

(۶) شعبانی، حسن، ۱۳۷۶، مهارت‌های آموزش و پرورش، چاپ ششم، انتشارات سمت، تهران

(۷) صالح صدق پور، بهرام، ۱۳۷۲، هنجاریابی، پایاسازی، و رواسازی آزمون اضطراب مدرسه، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی

(۸) آلن، ام جی، وین، دبلیو ام ۱۳۷۴، مقدمه‌ای بر نظریه‌های اندازه‌گیری (روان سنجی) ترجمه علی دلاور، تهران: سمت